

RAUW

Sociale Fotografie Magazine 2023

Dossier Fotografie en sociale inclusie

Interviews Filip Claus, Ans Brys, Ali Selvi

Arbeidersfotograaf Karel Heirbaut

Grote Prijs Sociale Fotografie

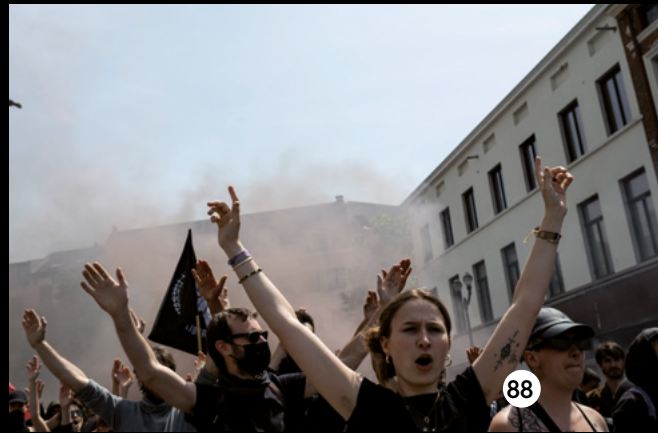
Bewogen Fotografen Schafttijd

PRIJS : €12,50

5 414306 253407 23002>

Inhoud

5	Voorwoord Fotografie van verbinding tot veerkracht
6	Dossier: Fotografie en sociale inclusie 'Echo's uit de wijk' geeft wegwerpcamera's aan buurtbewoners 6 'Krasse beelden' geeft mensen in armoede een stem 8 'North Womxn' brengt Brusselse vrouwxn in beeld 10 Hoe fotografie tot meer sociale verbinding kan leiden 11 Cindy Peeters (Breedbeeld) over het project 'All-in' 12 Ans Brys over het project 'Tussen de blokken' 14
18	Interview met Filip Claus "Het is mooi om te zien wanneer mijn foto iets losweekt bij de toeschouwer"
26	Levensverhaal Sven Tuytens dook in het fotoarchief van Alter Szerman, vrijwilliger in de Spaanse Burgeroorlog
32	Karel Heirbaut Hendrik Ollivier over een scheepsarbeider met een fototoestel
36	Grote Prijs Sociale Fotografie 2023 (GPSF) Janne Leppens 42, Bram Mönster 48, Filip Erkens en Geert Van Hijfte 54, Inge van Mill 60, Jeffrey De Keyser 66, Karolien Verheyen 72, Silke Winne 78
38	Interview met Janne Leppens, winnaar GPSF 2023 "Fotografie was liefde op het eerste gezicht"
84	Interview met Nick Somers "Fotografie kan ons bewust maken van wat er gaande is"
88	Interview met Ali Selvi (Krasnyi Collective) "Middenin de actie voel ik me echt thuis"
92	Wedstrijd Bewogen Fotografen 2023 over Schafttijd Guy Brinckman 94, Filip Van Zandycke 96, Anne Scheers 98, Toon Van Hoof 100, Marc Machielse 102, Eric De Loof 104, Eric Vanzielegheem 106, Hannes Blockx 108, Ines Van Giel 110, Jeffrey De Keyser 112, Johan Rosseel 114, Joke De Ruyver 116, Judith Ottoy 118, Karolien Verheyen 120, Kathie Danneels 122, Patrick Maveau 124, Philippe Beerlandt 126, René Geybels 128, Véronique Bruyneel 130
132	Een kleine geschiedenis van de schafttijd Ook Amsab-ISG ging op zoek naar verhalen over de middagpauze van de werkende mens
136	Jouw foto in de volgende RAUW? Neem deel aan onze fotowedstrijden en maak kans op publicatie in de editie 2024 van RAUW.
138	Colofon

Fotografie van verbinding tot veerkracht

Met de smartphone in de hand is iedereen vandaag fotograaf. Van dat exquise gerecht tot die gloednieuwe outfit en die vakantie op die idyllische plek... beelden van gelukkige mensen en perfecte momenten overspoelen ons dagelijks. Af en toe stellen we ons de vraag of we het werkelijke gevoel of de ware aard te zien krijgen, maar vaker scrollen we vrolijk door naar het volgende vrolijke beeld.

En dat is waar de sociale fotograaf het verschil maakt:

door te kijken voorbij de illusie, maar vooral door in gesprek te gaan en op zoek te gaan naar het verhaal achter het verhaal, zoals Filip Claus ons vertelt.

Sociale fotografie gaat over mensen in hun kracht

zetten. Over tijd nemen om echt te luisteren en verbinding te vinden. Over kijken waar de veerkracht zit en die vast te leggen, los van het perfecte interieur of het juiste sfeerlicht, zoals fotografe Ans Brys ons meegeeft over haar fotografieproject in een Antwerpse sociale woonwijk. Sociale fotografie gaat over een stem geven aan wie minder snel gehoord wordt, aan wie het moeilijk heeft om woorden te vinden, zoals we bij Linx+ samen met het Gents armoedenetwerk Kras doen voor het project 'Krasse beelden'.

Sociale fotografie gaat ook over loslaten van het proces,

voorbij de perfecte cadrage en belichting. Soms letterlijk door het eigenaarschap weg te geven en de camera af te staan om zo ieders blik op de wereld / ieders persoonlijk verhaal vast te leggen. Enkel door haar zus Lisse een camera te geven kon Janne Leppens het volledige verhaal vertellen van het leven in een gezin met een zus met een beperking. Janne won met haar pure reportage de Grote Prijs Sociale Fotografie 2023. Maar ook bij de projecten 'Echo's uit de wijk' en 'North Womxn' wordt dezelfde aanpak gehanteerd, om dan weer een stap verder te gaan en de publieke ruimte te gebruiken als canvas om hun verhaal te brengen, verbinding te zoeken en de stad een beetje terug te claimen om er een eigen veilige plek van te maken. Al deze projecten gaven ons de inspiratie om een dossier samen te stellen rond fotografie en sociale inclusie.

Sociale fotografie zit dicht op het vel van mensen,

legt de onderbuik van de samenleving bloot, geeft ons inzicht in wat ons verbindt en wat de samenleving nodig heeft. Niet enkel vandaag maar ook in het verleden en in de toekomst. Zo kozen we in samenwerking met Amsab-ISG het thema schafttijd voor onze Bewogen Fotografen wedstrijd 2023. Want wat er in onze brooddoos zit, geeft heel wat prijs over wie we zijn en hoe we in het leven staan. Zo leggen de deelnemers van de wedstrijd een beetje hedendaagse sociale geschiedenis vast. De foto's van Karel Heirbaut over de Boelwerf in Temse zijn evenzeer een tijdsdocument geworden van sociale strijd. Net als het fotoboek dat de Joodse kleermaker Alter Szerman naliert en op basis waarvan journalist en auteur Sven Tuytens diens odyssee langs de slagvelden van Europa reconstrueerde. Op die manier gaf hij opnieuw taal aan het verhaal van Alter en zijn strijdmakkers, en vormt dit stof tot nadenken over onze democratie vandaag en hoe kwetsbaar die is.

Met dit tweede nummer van RAUW schrijven we verder aan de definitie van sociale fotografie, leggen we hedendaagse vraagstukken bloot en geven we aan wat de samenleving nodig heeft: meer verbinding en veerkracht.

Veel kijk- en leesgenot!

Sandra Temmerman,
Coördinator Linx+

Fotografie en sociale inclusie

Overall in Vlaanderen duiken projecten op die fotografie inzetten als hulpmiddel om mensen te verbinden. RAUW ging langs bij enkele van deze sociaal-artistische projecten in Gent, Antwerpen en Brussel.

Echo's uit de wijk geeft wegwerpcamera's aan buurtbewoners

Mocht je toevallig eens in Sint-Amandsberg in Gent rondwandelen, dan ben je ze zeker al tegengekomen: groot geprinte snapshots van mensen en dingen die aangeplakt zijn tegen leegstaande gebouwen. Het resultaat van het sociaal-artistische project Echo's uit de wijk. Via fotografie (én andere disciplines, zoals muziek, geluid en verhalen) zetten ze trajecten op met buurtbewoners en brengen zo verbeelding en verbinding in de wijk. Echo's uit de wijk is een project van Lia Blaton en Bert Gabriel, die elkaar kenden van fotocollectief Fixatief in de Brugse Poort. Ook fotograaf Winne Lievens, inwoner van de Dampoortwijk, kwam aan boord. Het is daar dat het allemaal in 2014 begon, vertelt Lia Blaton.

Lia Blaton: "We hadden het idee om samen een project te doen en gingen op zoek naar een wijk waar er voldoende noden zijn om iets op te starten. Zo kwamen we uit bij de Dampoortwijk. Daar waren immers weinig initiatieven voor de bewoners. We dienden een kleine subsidieaanvraag in, zochten contact met lokale partners en startten een klein project. We wilden fotografie inzetten zodat mensen van de wijk elkaar en de wijk beter zouden leren kennen. We vormden toen een beeldenketting waarbij een wegwerptoestelletje werd doorgegeven tussen de buurtbewoners. De beelden plakten we in het groot op leegstaande panden om ze zo terug te geven aan de wijk. Jaar na jaar groeide ons project en werd het groter."

Wat is het voordeel van beelden in de publieke ruimte op te hangen?

"Iedereen ziet de beelden! De vele leegstaande panden waren voor velen een doorn in het oog. Ons project was geen aanklacht tegen leegstand. We wilden de buurt sprankelender maken en de verbeelding triggeren. Door de beelden in de publieke ruimte op te hangen wekte dit ook veel reacties en discussies op. Maar we hingen niet alleen buiten beelden op. We maakten ook bierkaartjes van de foto's en die verdeelden we in alle café's en lokale vzw's."

Wat is jullie visie op de fotografie die jullie hanteren?

"We wilden beelden uit het leven van de buurtbewoners die van hen zelf komen. Dat maakt de beelden echt. We wilden ook laagdrempelig zijn zodat er geen moeilijkheden zijn met technische vaardigheden. Daarom werkten we met analoge wegwerpcamera's. Iedereen kon zo meedoen. De deelnemers kregen inzage in welke beelden er

buiten werden opgehangen. Ze werden aangemoedigd om combinaties van beelden te zoeken. Soms werken beelden enkel in combinatie met elkaar. Samengevat is de essentie van onze visie op de fotografie die we hanteren de authentieke blik van de mensen in de wijk.

Onze werkwijze leverde vaak verrassende beelden op van mensen die voordien nooit foto's namen. We kwamen tot beelden die niet standaard mooi zijn, maar wel echt. Het leven zoals het is met al zijn hoekjes af. Er bestaat niet zoiets als een juist of fout beeld. Wat de ene mooi vindt, is daarom niet mooi voor de andere. Het belangrijkste is dat we met onze projecten dicht bij de wijk staan. We maken dus inderdaad geen marketingfoto's, maar echte beelden van hoe mensen wonen en leven. Soms is dit confronterend, maar het is ook de realiteit. Ook zagen we vaak met ons project het zelfvertrouwen van de deelnemers toenemen. We zetten onze projecten steeds in op de noden die we ervaarden in de wijk. De trajecten met bewoners waren heel verschillend. Soms ging het om een diverse groep losse buurtbewoners, maar we doorliepen ook een traject met lokale handelaars die de bedrijvigheid in hun zaak fotografeerden."

Is het niet duur om zo'n project uit te voeren?

"Nee hoor, we werkten telkens low budget. We slaagden er telkens in om een kleine subsidie te krijgen. We hergebruikten de wegwerpcameraatjes. We waren creatief om goedkope oplossingen te vinden. Het is wel tijdsintensief."

Hoe zijn jullie de coronatijd doorgeworsteld?

"Doordat we erg laagdrempelig werken en ontmoeting bij ons centraal staat, was dit voor ons een heel moeilijke periode om te werken, zeker met de meer kwetsbare groepen. We ontwikkelden de podcast Luisterduif met verhalen uit de buurt. En we namen ons archief met maar liefst 35.000 analoge bestanden onder handen. We vroegen bewoners om hun eigen fotomagazine te maken op basis van dit archief. Zo kregen we verschillende magazines met een volledig andere invalshoek."

Wat zijn jullie nabije toekomstplannen?

"We willen nu graag een boek maken, maar dat is geen gemakkelijke oefening op basis van ons gigantische archief. Ook is het een hele opgave om dit financieel mogelijk te maken. In elk geval zitten we nu in een herbronningsfase. Dat is ook af en toe eens nodig: stilstaan bij wat je al gedaan hebt."

Krasse beelden geeft mensen in armoede een stem

Hun straat, buurt en ruime omgeving fotograferen. Dat is de opdracht die leden van het Gentse armoedenetwerk KRAS in 2023 kregen. Het participatieve fotoproject werd vanuit Linx+ begeleid door Hendrik Braet.

In een ongedwongen sfeer werd gezocht naar de sterkste kanten en interesses van de deelnemers om geleidelijk aan buiten hun comfortzone te treden. Zo kregen de deelnemers wekelijks een opdracht waarvan ze de foto's de volgende week moesten tonen. Er werd vertrokken van de eigen vertrouwde omgeving: de eigen straat, vrienden en familie, de eigen buurt, om dan geleidelijk verder te gaan en de stad en een evenement te fotograferen.

Doordat de deelnemers vaak geen voorkennis hebben in fotografie komen de beelden er ongefilterd uit, rauw en onversneden. Juist daarom zijn ze zo puur. Dat maakt die reeksen zo krachtig: het zijn echte beelden. Ze overstijgen de gangbare en trendgevoelige esthetiek. Fotografie kan mensen in beweging zetten, bewijst ook dit project. Foto's kunnen tonen wat mensen anders misschien niet gezegd krijgen of waar ze de juiste woorden niet voor vinden. Dat vertelt ook Bram, één van de deelnemers.

Waarom heb je deelgenomen, Bram?

Bram: "Johan Witters van KRAS belde me. Een eerder traject vorig jaar had ik niet meegedaan omdat ik toen niet in een goede woonsituatie zat en ik mijn camera niet veilig kon opbergen. Mijn woonsituatie was intussen verbeterd en ik zag het zitten om deel te nemen omdat ik elke kans wil grijpen. Ik heb me met die camera enorm geamuseerd. Maar ik merkte ook dat zonder die wekelijkse opdracht het me niet lukte om foto's te nemen. Tijdens het traject moest ik elke vrijdag foto's tonen en dan deed ik telkens mijn best om veel op pad te gaan met mijn toestel."

Hoe waren de workshops?

"Vree wijs. Ik heb mij echt geamuseerd. Ik heb veel al doende geleerd. Zo heb ik de kracht ontdekt van close-ups: mensen kunnen zich niet wegsteken. Daar heb ik enorm veel energie uit gehaald."

Wat fotografeerde je zoal?

"Veel natuur. Ik fotografeerde in het sociale project waar ik werk, De Moester (een hoeve voor mensen met een psychische kwetsbaarheid). Daarnaast fotografeerde ik het

Foto: Bram

Foto: Aleks

Foto: Leon

Foto: Stephanie

gebeuren rond mijn minivoetbalploeg en ook een kunstproject waaraan ik meewerkte, maar ook vaak mijn eigen omgeving. Ik fotografeerde vooral mensen. Dat deed ik het liefst onverwachts. Dat zorgt voor de meeste expressie. Ik heb het niet zo voor gemaakte foto's."

Schuilt er een fotograaf in je?

"Misschien een klein beetje. Maar toch ook niet volledig. Probleem is dat ik liever deelneem aan de actie dan aan de zijlijn foto's te nemen. Ook voelt de camera meenemen vaak aan als een extra last."

Heb je iets geleerd dat je mee zal dragen?

"Ik heb geleerd om anders naar de dingen te kijken. En ook hoe moeilijk het is om iets deftig vast te leggen."

North Womxn brengt Brusselse vrouwxn in beeld

Rebelle vzw is partner in één van de 12 Broedplekken in Brussel. Dat zijn plaatsen waar organisaties uit verschillende sectoren samenwerken om een fysieke plek een nieuwe invulling te geven met verschillende doelgroepen. Rebelle werkt mee aan TRACK.Brussels in het Noordstation. Het idee is om vrouwen uit de wijk te bereiken en hun (leef) wereld in beeld te laten brengen. Ze starten met hen een traject op om hen de kneepjes van het vak te leren en om ze onderling te laten uitwisselen en inspireren over hun werk. We hadden een gesprekje met Jasmien Beullens van Rebelle.

Dag Jasmien, welk project zijn jullie aan het uitvoeren?

Jasmien Buellens: “Ons project is genaamd ‘Nord Womxn’. De Nord slaat op de plaats van het project, namelijk de Noordwijk. Een wijk die mensen kennen van grote blokken van bedrijven, maar waar effectief ook mensen wonen. Vaak gaat het om kwetsbare mensen. Womxn slaat op de mensen die we willen bereiken, namelijk vrouwen en ook mensen die non-binair zijn. Vandaar de x in het woord. We willen zo inclusief mogelijk werken.”

Wat is het doel van jullie project?

“We willen dat onze deelnemers hun leefwereld in beeld brengen. We werken met een maandelijkse sessie waar ze telkens een opdracht krijgen, maar ook in de tussentijd blijven we in contact. De opdrachten zijn: zelfportret, vrienden en familie, hun wijk en de ruimere stad. Samen met de deelnemers bekijken we hoe ze hun wijk in beeld brengen. De sessies worden begeleid door professioneel fotograaf Monica Monte. We vragen aan de deelnemers om zelf een fototoestel mee te brengen of om met hun smartphone foto's te nemen. We hebben helaas geen budget om zelf camera's aan te kopen.”

Willen jullie de foto's dan ergens tonen?

“Zeker, we zullen ze exposeren in TRACK in het Noordstation en zo aan een breder publiek laten zien. Daarnaast willen we de beelden graag in de publieke ruimte van de Noordwijk ophangen met instemming van de deelnemers om op die manier de openbare ruimte te reclaimen. Want veel van ons publiek voelt zich in de openbare ruimte wat onveilig.”

Waarom gebruiken jullie fotografie als medium?

“Ons project ligt in de traditie van de feministische fotografie. Met feministische fotografie willen we vrouwxn op de voorgrond plaatsen en hun verhalen, die vaak vergeten worden, belichten. Zij zijn de makers van hun eigen werk en we moedigen hen met fotografie aan om hun stem te ontwikkelen en luidkeels te delen met de wereld. Overigens is fotografie een supertoegankelijk medium waarmee het makkelijk is om via beelden een verhaal te vertellen.”

Hoe fotografie tot meer sociale verbinding kan leiden

Van verbeelding naar verbinding: dit is hoe sociaal-artistische fotoprojecten impact hebben.

De mooie getuigenissen van Cindy, Ans, Lia, Bram en Jasmien die je in dit dossier over fotografie en sociale inclusie kan lezen, tonen het grote inclusieve potentieel van fotoprojecten én meteen ook hoe je dat succesvol in de praktijk omzet.

Dankzij een aantal gemeenschappelijke elementen hebben deze bottom-up initiatieven hun doelen bereikt. Zo werd de stem van mensen versterkt wanneer zij dat verkiezen en op hun manier. Ze leerden een talent ont-plooien en initiatiefnemers leerden eerder luisteren. Een ding springt er tussenuit: mensen komen samen omwille van wat ze delen, een geografische of sociale plek in de maatschappij, en verbinden zich van daaruit in een groter sociaal geheel.

De gemeenschappelijke elementen vormden wij om tot vijf uitgangspunten die we in de toekomst een plek in onze sociale-fotografiewerking geven. Zij zijn onze fundamente-n om fotografie als bindmiddel te consolideren.

1. Fotografie is een specifiek soort hulpmiddel

Fotografie wordt in al deze projecten gebruikt om de stem van mensen te versterken. Om hen te laten zeggen wat ze anders misschien niet gezegd krijgen en hen te laten kijken naar dingen waarop ze anders misschien geen acht slaan. Om dagdagelijkse zaken waardevol te maken en te tonen dat ieders blik uniek is.

2. Fotografie kan zaken in beweging zetten

Vaak is inzetten op weerbaarheid een van de doelstellingen van dergelijke projecten: het laten groeien van zelf-vertrouwen bij deelnemers. Maatschappelijke beweging creëren kan ook zo'n op voorhand geformuleerde doelstelling zijn. Het kan ook een neveneffect zijn, zoals bij het fotoproject 'Lijn 3' (waarnaar Filip Claus elders in deze RAUW verwijst): een fotoproject in de Brugse Poort in Gent dat het stadsbestuur inspireerde om meer te investeren in wijkontwikkeling.

3. Kwaliteit is belangrijk maar niet het hoofddoel

Soms wordt er met wegwerpcamera's gewerkt. Het technische aspect is vaak niet doorslaggevend, de meeste beelden worden ook gemaakt door mensen zonder vooropleiding in fotografie. De waarde zit vooral in de unieke blik van iemand in een al even unieke situatie. Het is vaak de blik van iemand wiens stem in het maatschappelijk debat te weinig aanwezig is.

4. Geef eigenaarschap

In de hier besproken projecten wordt regelmatig betrokken vanuit de leefwereld van de betrokkenen. Dat levert foto's op waarmee de makers veel voeling hebben. Via hun vertrouwde omgeving krijgen we de ruimere

samenleving te zien. Belangrijk is vooral dat het project deelnemers vertrouwen schenkt, wat gemakkelijker is wanneer ze zeggenschap krijgen over de inhoud.

5. Geef de beelden terug aan het publiek

Vaak worden de beelden op het einde van het project getoond in de publieke ruimte, waar ze opnieuw gesprekstof opleveren. Als de beelden ook op straat getoond worden, vallen de drempels weg voor mogelijke toeschouwers en krijgen de beelden veel bekijks. Bij Rebelle is het zelfs een manier om de straat te reclaimen omwille van een algemeen onveiligheidsgevoel.

— Hendrik Braet

Oproep: Fotografen gezocht voor nieuwe projecten

Ben jij fotograaf en heb je ook zin om als vrijwilliger fotoworkshops te begeleiden met mensen in armoede of andere kansengroepen? Dan zoeken wij jou!

Wie zoeken we?

Je bent zelf fotograaf. Je hebt oog voor de sterktes van mensen. Op een ongedwongen manier stimuleer je mensen. Je bent empathisch voor de doelgroep en bent geduldig. Je bent sterk in beeldanalyse: je kan uit een grote hoeveelheid beelden snel de sterkste beelden halen en ook uitleggen waarom. Je kan je vinden in de missie van Linx+ (zie www.linxplus.be).

Wat vragen we?

Je geeft workshops aan kansengroepen (gedurende 8 weken, wekelijks 1 à 1,5 uur). Je legt hen de begin-selen van fotografie uit. Je geeft elke week een nieuwe boeiende opdracht aan de deelnemers, bv. fotografeer je wijk. Je bespreekt samen met hen in groep hun beelden en stimuleert hen om verder te werken (groeps-grootte: 4 à 6 deelnemers). Je krijgt ondersteuning van de lokale Linx+medewerker. Je werkt samen met de groep en de Linx+medewerker naar een eindproduct, bv. een expo. Je moet niet zelf zorgen voor camera's voor de groep.

Welke ondersteuning bieden we je?

We gaan op zoek naar deelnemers voor de groep die je wilt begeleiden, bv. via armoedeorganisaties. We voorzien een locatie waar je wekelijks kan samen-komen gedurende 8 weken. We werken mee aan het eindproduct, bv. een expo. We zorgen voor praktische en logistieke ondersteuning. We voorzien een vergoe-ding voor je gemaakte kosten. **Interesse?** Stuur een mailtje naar info@linxplus.be en je hoort van ons!

Cindy Peeters (Breedbeeld)

“Met fotografie de stem versterken van mensen in een kwetsbare situatie”

BREEDBEELD staat sinds jaar en dag bekend als steunpunt voor alle beeldmakers. Toch bereikte de organisatie niet iedereen. Daarom startten ze in 2020 het project All-in op om te onderzoeken wie niet of moeilijker bereikt werd. Dat gebeurde steeds in samenwerking met doelgroeporganisaties. Nu het project op zijn einde loopt vroegen we aan projectcoördinator Cindy Peeters om de balans op te maken.

Cindy Peeters: “Ik kwam als stagiair bij BREEDBEELD terecht en heb in dat kader de inspiratiedag ‘Seeing the Unseen’ kunnen organiseren, waarin we probeerden om blinde en slechthorende fotografen te betrekken. Daar begon het balletje te rollen dat we te weinig aanbod hadden voor een aantal groepen en mensen. Er waren wel uitzonderingen, zoals een samenwerking met verschillende psychiatrische zorginstellingen, maar die bevestigden de regel. We hadden iets nodig waarmee we structureel aan diversiteit konden werken. Het hele team stond daar ook voor open. Zo ontstond All-in. Gedurende drie jaar, waarvan twee met coronamaatregelen, gingen we een tiental projecten aan om te onderzoeken hoe we mensen in een kwetsbare situatie beter kunnen bereiken.”

Het project is bijna afgelopen. Welke lessen trekken jullie?

“Dat iedere groep eigen noden heeft en daardoor ook een aanbod op maat behoeft. Er zijn telkens andere valkuilen waarmee we rekening moeten houden. Je kan wel een aantal zaken in je evenementen vlotter aanpassen, zoals rolstoeltoegankelijkheid, maar je kan geen activiteit of evenement organiseren dat inclusief is voor werkelijk iedereen. Er is geen one size fits all. Sommige mensen kunnen niet zomaar deelnemen aan activiteiten omdat ze aan een plek gebonden zijn, of omdat door omstandigheden drempels te hoog liggen.

De oplossing is dus om met BREEDBEELD, ook na All-in, verder in te zetten op de toegankelijkheid van activiteiten op maat. We werken naar een inspiratiedag in 2024 waar we met de partnerorganisaties samenkomen om zeker te zijn dat we het onderste uit de kan halen. Vanaf 2024 willen we als een kruispuntorganisatie te werk gaan en ons netwerk verder gebruiken om de inhoudelijke kant van het project te leveren. We laten het aan onze partners, veelal middenveldorganisaties en andere amateurkunstorganisaties, om dat aan te vullen met hun expertise over de doelgroep. Want inclusiviteit bevorderen kunnen we niet alleen, en dat is ook niet aan ons.”

Welke partnerschappen zijn dat dan?

“Om een korte samenvatting te maken: Linx+ en ABVV-regio Antwerpen (Corona? Positief!), een zoektocht naar geluk voor langdurig werkzoekenden in tijden van

corona), Brake-Out (Talent in Beeld), Blindenzorg Licht & Liefde (Echo's in het licht), De Rode Antraciet en vrouwengevangenis De Nieuwe Wandeling in Gent (Collage, Vertellen met beelden), Co-Creators (In The Motion), Selectief Mutisme (in(ge)BEELD), AP Hogeschool (Student happiness in the picture), Impuls, Saamo, BorGerHub en de Klappei (Contrast) en Wifty (ikKEN, met vrouwen rond de menopauze).”

Hoe viel de keuze op bepaalde organisaties?

“Meestal zochten we zelf welke groepen we nog niet goed bereikten en waar we een verschil konden maken. Het gebeurde ook dat organisaties naar ons stapten, zoals het Antwerpse wijkproject met Impuls. Dat project heet ‘Contrast’ omwille van de contrasten die bepaalde plekken in de wijk bevatten. Zo kan een speelplein voor de jongere generatie een ontmoetingsplek zijn, terwijl het voor ouderen net intimiderend is. Met het project bouwen we mee aan een dialoog die uitkomt bij meer verbondenheid en begrip. Er zijn ook organisaties waar we wel naar uitgereikt hebben, zoals mensen met het syndroom van Gilles de la Tourette of met afasie, maar waar er niets is uitgekomen door de coronapandemie of wegens overvolle agenda's.”

Wat is jouw rol precies als projectcoördinator wanneer zo'n project van start gaat?

“Ik ben de trekker vanuit BREEDBEELD en zorg ervoor dat het overzicht bewaard blijft, neem contact op met mogelijke partners, bewaak de doelstellingen en doe algemene opvolging. Degene die in de praktijk workshops begeleidt voor ons is Hilde Braet, waarvan we heel snel wisten dat zij de geknipte persoon was. De betrokkenheid van de partnerorganisaties is eveneens cruciaal voor de groepen waarmee we samenwerken. Voor ons project met vrouwen die in de gevangenis zitten, werkten we samen met een psychotherapeute die ook fotografe is. De gevangenis is een intense situatie, en ook het project zelf was intens: het ging over de mens achter de gevangene. Als je daar drie tot vier maanden rond werkt, zijn emoties onvermijdelijk en is psychologische ondersteuning welkom.”

Uit het project in de vrouwengevangenis de Nieuwe Wandeling in Gent. De roze schort symboliseert de vrouwengroep: het is hun 'uniform'. Tijdens de workshops kwamen ze als een pink wave binnengewaad.

“We hebben niet de intentie om de maatschappij anders naar de groep deelnemers te laten kijken. We willen eerst en vooral empoweren.”

Cindy Peeters

Uit het project met Brake-Out in Gent over talentontwikkeling van jongeren.

“We hadden iets nodig waarmee we structureel aan diversiteit konden werken. Zo ontstond All-in.”

Cindy Peeters

Dat klinkt heftig, kan je daar wat meer over vertellen?

“Het project liep met twaalf tot vijftien vrouwen, wat een beetje wisselde omdat er soms mensen de gevangenis verlieten. We gaven hen wegwerpcamera's zodat ze zaken konden documenteren over hun leven in de gevangenis. We werkten ook met portretten. Op de portretten konden ze maskers dragen die ze daarvoor zelf hadden gemaakt via collage. Dat masker zei iets over henzelf en tegelijk konden ze zich erachter verstoppen. Zo brachten we een reflectie op gang over identiteit. Het idee groeide vanuit de groep zelf en dat is ook in het algemeen vanuit All-in onze doelstelling.”

Dus buiten de samenwerking en inhoudelijke bijstand laten jullie heel veel open?

“Dat klopt. Samen met de organisaties en deelnemers gaan we op zoek naar de invulling. We werken bottom-up en vragen wat zij willen doen rond fotografie. Voor ons is het belangrijkste dat we met fotografie de stem versterken van mensen in een kwetsbare situatie of groepen die minder affiniteit hebben met fotografie.

We hebben niet de intentie om de maatschappij anders naar de groep deelnemers te laten kijken of om te sensibiliseren, maar als het project zorgt voor een politieke verbetering van hun situatie dan is dat zeker positief. Wij willen eerst en vooral empoweren. Als we een politieke verandering ambieerden, dan hadden we gewoon zelf foto's kunnen maken van hun kwetsbare situatie, maar dat is niet de missie van BREEDBEELD. In het kader van het project met Brake-Out heeft Hilde wel foto's genomen van de deelnemers, op hun eigen initiatief en binnen hun eigen comfortzone, want je stelt je heel kwetsbaar op als je voor de camera staat.

Bottom-up projecten uitwerken was heel anders dan we gewoon waren. Voor All-in startte, brachten we zelf projecten naar het publiek. Nu was het de omgekeerde wereld omdat we op maat moesten werken om een versmelting te krijgen tussen gebruikte methodieken om met groepen te werken en fotografie. Dat gaf wel al eens onverwachte resultaten! We werkten zelfs multidisciplinair omdat andere kunstakten voor sommige participanten een beter vertrekpunt waren. Er was zo eens iemand die een piano betrok in het project, en dan vinden we samen wel een manier om dat in het geheel rond fotografie in te passen. All-in bewijst dat het medium fotografie sterk is om allerlei verschillende mensen met elkaar in verbinding te brengen.”

— Dries Van de Velde / Foto's: Hilde Braet

www.breedbeeld.org / www.hildebraet.be

“Dit project gaat echt over mensen in hun kracht zetten”

De sociale woonblokken in de Van Kerckhovenstraat maken al decennialang deel uit van de Seefhoek, een volkse wijk in Antwerpen-Noord. Felgekleurde lakens, wapperend wasgoed en gordijnen zijn er een vertrouwd beeld. Maar wie bewoont deze blokken? Fotografe Ans Brys trok er met haar camera naartoe. Samen met bewoners creëerde ze de fotoreeks ‘Tussen de blokken’. Letterlijk tussen de blokken.

Erfgoedlab Antwerpen startte in 2021 het project ‘Geheugen van Stuivenberg’. (Stuivenberg is een deel van de Seefhoek, gelegen rond het Antwerpse Stuivenberg-ziekenhuis.) Er werd jou gevraagd om de wijk in beeld te brengen. Woon je zelf in de wijk of is het een wijk die je goed kent?

Ans Brys: “Ik woon zelf in de wijk. De vraag van de stad ontstond eerder toevallig. Er was een kruidenwandeling georganiseerd en ik moest die in beeld brengen. We wandelden voorbij de drie woonblokken in de Van Kerckhovenstraat. Het leek me al lang interessant om iets te doen rond deze woonblokken, want ze staan op het punt om te verdwijnen, maar ik wist niet goed wat. Enkele maanden later kreeg ik vanuit Erfgoedlab dan de vraag of ik een fotografieproject daarover wou over opstarten.”

Gaan jouw foto's dan tussen die blokken hangen? En die blokken, gaan die uiteindelijk blijven staan? Want dat is nu wel een groot raadsel...

“De werken worden geïnstalleerd op de blokken, er komen prints op de muren en de ramen, er zal een video-projectie zijn. Op de balkons van de lege appartementen komen er doeken waar normaal wasgoed hangt. Die blokken zelf zijn al zo grijs, dat is gewoon beton. Het zal kleurrijk zijn, met felle tinten. Het wordt een beetje een *kleurboek*... (lacht) De inhoud van de blokken komt echt op de blokken zelf, *tussen de blokken*. Toen ik begon dacht ik dat ik nog maar enkele jaren zou hebben om daaraan te werken, totdat die blokken afgebroken worden. Een aantal weken geleden kwam ik te weten dat een deel nog zeker tot 2030 zal blijven staan.”

Hoe reageerden de bewoners toen je plots kwam aanwanden met jouw camera?

“Dat is wel correct wat je zegt: ‘*met mijn camera*’ (lacht). Ik draag die ook altijd ostentatief, zodat mensen meteen weten waarom ik daar ben. Ik wil helemaal geen foute verwachtingen creëren, of dat ze mij zien voor iemand anders. Velen dachten in het begin dat ik van Woonhaven was (*sociale woonmaatschappij voor de stad Antwerpen en eigenaar van de blokken*) en dan kwamen ze met al hun beslommingen naar mij. Zoals de verwarming die kapot was of een lek, of de *tapis plein* die loskwam. Ik heb wel echt duidelijk moeten maken dat dit niet mijn functie was, dat ik hier voor een artistiek project was.

Sommigen vonden dat te intiem. Uiteraard, want ik kom bij hen thuis en ik fotografeer. Anderen waren direct heel open. ‘Ja, kom maar binnen, doe maar...’ Wat niet wil zeggen dat ik dan meteen begin met fotograferen. Dat gaat niet, dat is ook te heftig. Ik wilde hen eerst leren kennen. Daarom ging het project ook redelijk traag en was het heel intensief. Je bent soms sociaal werker bijna, je luistert naar al hun moeilijkheden. Of we lachen samen en je wordt uitgenodigd om te komen eten of iets te drinken. Dat is echt een sociaal gebeuren. Pas na een tijd gebruik ik die camera, want hij is wel altijd zichtbaar. De meeste mensen wonen ook allemaal om een reden in die sociale woonblokken. Daar zit altijd een verhaal achter.”

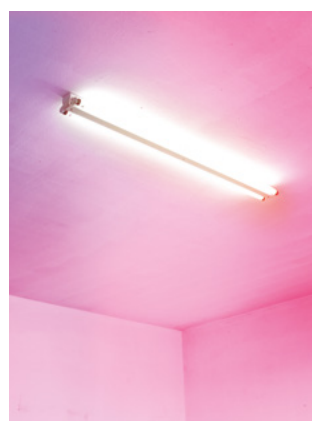
Heb je het gevoel dat je er goed in geslaagd bent hun vertrouwen te winnen?

“Ik hecht daar veel belang aan, wat mij soms belemmert om te fotograferen. Ik voel dan bijvoorbeeld dat het niet het juiste moment is, omdat er een heel heftig verhaal is verteld, of dat ze in moeilijkheden zitten... Soms is het iets positief en dan kan het net wel. Ik vind het nog steeds moeilijk om af te wegen wanneer ik effectief fotografeer. Ik wil de bewoners en mijzelf tijd geven om elkaar te leren kennen. Het is geven en nemen, ze laten mij ook toe in hun privé. Niet iedereen is altijd trots op wat er te zien is in die ruimte. Dus ik maak hen ook duidelijk dat het mij daar niet om te doen is. Ik ben niet iemand die de gebreken komt vaststellen of die hen in een negatief daglicht wil stellen. Dit project gaat echt over mensen in hun kracht zetten, over naar schoonheid zoeken.

“Ik draag mijn camera altijd ostentatief, zodat mensen meteen weten waarom ik daar ben.”

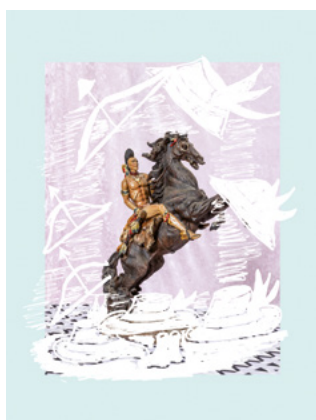
Ans Brys

Tijdens het project heb ik ook met stoffen gewerkt, want die zijn heel aanwezig in die blokken. Als de ramen openstaan, wapperen die gordijnen naar buiten, in alle tinten. En dan heb je dat wasgoed op die balkonnetjes, dat wappert natuurlijk ook. Voor mij waren die gekleurde stoffen een trigger. Ik heb de bewoners die meewerkten allemaal geportretteerd in een leegstaand appartement. Daar had

Tussen de blokken

Van Kerckhovenstraat 78-88, 2060 Antwerpen.
De opening vond plaats op 28 oktober 2023.
Te bezichtigen tot 31 maart 2024.

Gerard

Eva

Ahmet

ik een studio van gemaakt. Ik zorgde voor verschillende stoffen waaruit ze zelf een achtergrond mochten kiezen met hun favoriete voorwerp in combinatie met een van de stoffen.”

Jouw beelden maken deel uit van ‘Geheugen van Stuivenberg’. Heb je een idee wat dat project voor de mensen van die wijk kan betekenen? Zorgt dit voor meer cohesie?

“Wat mij aanvankelijk opviel, is dat er weinig cohesie was daar. Iedereen woont in hetzelfde gebouw, in zijn eigen bubbel, maar weinig mensen kennen elkaar nog. Dat zijn betonnen blokken met ramen en gordijnen, verborgen achter een façade. Maar ik was wel aangenaam verrast dat eens je dat doorprikt, er veel openheid is. Ze laten mij heel close toe in hun levens. Ik had gedacht dat het moeilijker ging zijn. Door dit project ontstond er natuurlijk wel een gemeenschappelijke noemer: het ‘fotoproject’, die ‘fotografie’ die hier rondloopt... Nu kennen ze elkaar en mij beter. Dat is een heel dankbare extra.

Ik voel mezelf vaak een bemiddelaar of iemand die kan verbinden tussen de mensen. Bovendien is het niet een project van mij alleen, het is ook participatief. Aan de bewoners heb ik gevraagd om een bijdrage te leveren. De ene tekent graag, de andere kan goed verhalen of gedichten schrijven, iemand is *spoken word* performer. Ik wil geen toerist zijn die *efkes* komt kijken naar die blokken. Het feit dat ik ook in die buurt woon, vind ik zelf heel belangrijk. Dus als zij praten over een winkeltje, dan weet ik wat ze bedoelen.”

Heb je een rode draad zien verschijnen doorheen dit project?

“Zoals in alle andere projecten waaraan ik werk: dat we zo hard op elkaar lijken. Je kan kleine nuances hebben of verschillen in visie of aanpak, maar de basis is altijd hetzelfde, namelijk dat je zoveel herkenbaarheden hebt. Om het met een cliché te zeggen: *er is meer dat ons verbindt dan dat ons scheidt*.”

Hoe begon je aan het proces om die wijk in beeld te brengen?

“Ik kreeg aanvankelijk de vraag of ik de sleutel van de voordeur van het appartementsgebouw wou. Dat vond ik te direct, want dat zou betekenen dat ik overal zomaar kon gaan aankloppen. Ik vond het correcter om aan te bellen. In de beginfase kreeg ik wel hulp van het CAW, SAAMO, de Geefwinkel, de Chiro... Woonhaven hielp me heel hard om het doolhof van die woonblokken te begrijpen, want dat is heel verwarrend. Na een tijd had ik een drietal personen die wilden meedoen, maar dat was niet genoeg. Ik dacht ‘*oei, ik ga er niet geraken*’ en dan ben ik toch deur aan deur gaan bellen. Dat was best intimiderend, want er staat zomaar iemand aan jouw deur. Dat is nog anders

dan iemand die beneden staat en het gesprek start via de parlofoon, maar het creëerde wel veel sneller connectie.”

Wat heeft jou verrast in je zoekproces door de wijk?

“Toch wel het bruisende, de levendigheid. Dit is een aankomstwijk, vijftig procent van de bewoners verdwijnt weer na twee jaar. Dat verloop is ook het probleem van de wijk. Je kan weinig relaties opbouwen als er constant mensen verhuizen. Maar in die woonblokken zijn de mensen er wel al langer. Dat komt omdat in 2019 beslist is dat die blokken op termijn worden afgebroken. Er zijn sinds die beslissing geen nieuwe mensen meer toegelaten. Het is dus al vier jaar dat er niemand nieuw meer bij komt, maar er gaan wel mensen weg. Eén derde staat nu leeg en toch is er volop leven.”

“Ik wilde de bewoners eerst leren kennen. Daarom ging het project ook redelijk traag en was het heel intensief.”

Ans Brys

Welke toekomstplannen of projecten heb je zelf nog op stapel staan? Ga je nog verder werken aan jouw project?

“Ja, dat gaat nog enkele jaren duren. Dat is ook wel wat gevaarlijk, want ik ben met een aantal projecten bezig die al lang duren. Na het openingsmoment ga ik mijn eerste boek publiceren. Het project heet *I’m hungry* en is begonnen tijdens de covid-periode. Daarin fotografeer ik de buurt, maar ook mijn zoon. Nadien ga ik mijn boek maken over mijn vader die vermoord is in 2012. Dat is ook een heftig project... Intussen werk ik ook aan *Alle mensen (werden Brüder)*, een migratieproject. Alles loopt nogal door elkaar. Er zit dus niet echt een nieuw project in mijn hoofd. Ondertussen werk ik voor de stad Antwerpen en de Nederlandse krant NRC en geef ik les aan Sint-Lucas. Dus ik heb voorlopig vooral veel zin om eens een week niets te doen (*lacht*).”

— Stien Verbelen / Foto Ans: Stien Verbelen / Foto's: Ans Brys

www.ansbrys.com

Filip Claus

“Het is mooi om te zien wanneer mijn foto iets losweekt bij de toeschouwer”

Filip Claus is een gerespecteerd documentaire- en persfotograaf met meer dan veertig jaar ervaring. We ontmoeten hem net na Oog(st), zijn grote overzichtstentoonstelling die in de zomer van 2023 in de Gentse Sint-Pietersabdij te zien was.

Dag Filip, ik keek net even naar je foto's op je website en was bijzonder geraakt door een foto waar twee puberkoppeltjes onzeker slonen op de dansvloer. Ik kon mij onmiddellijk in hen verplaatsen en beleefde terug een beetje mijn jeugd.

Filip Claus: “Ja, dit was een foto genomen tijdens het feest van de laatstejaars in Aalst. Ik heb een jaar lang Aalst en de randgemeenten gefotografeerd in opdracht van de stad Aalst. Ik ben nog steeds trots op dit werk.”

Je hebt met Oog(st) net een drukbezochte expo gehad in de Sint-Pietersabdij in Gent. Goede herinneringen aan?

“Jawel, maar ik zou het niet opnieuw doen. Ik ben er twee jaar bijna dag en nacht mee bezig geweest. Het was een titanenwerk om tussen duizenden negatieven een selectie te maken, te scannen en te bewerken. Aan de gigantische foto van het boerenlandschap, één van de blikvangers op de expo, heb ik wel twee weken gewerkt. Ik zou er niet aan willen herbeginnen. Ik heb geen al te sterke gezondheid en tijdens de coronaperiode was ik een risicopatiënt. Ik heb mij twee jaar enorm geïsoleerd en ben dan bijna uitsluitend met de expo bezig geweest. Het is een afgesloten hoofdstuk nu. Misschien maak ik in de toekomst nog een kleine expo met beelden die ik maakte voor De Morgen, samen met werk van wijlen Patrick de Spiegelaere. We hebben lang samengewerkt; we waren concurrenten maar vrienden tegelijk.”

Hoe is het voor jou allemaal begonnen?

“Ik ben als freelancer beginnen werken bij De Morgen. Toen Patrick wegviel, kwam ik vast in dienst. Ik heb maar één jaar fotografie gestudeerd. Daarna ging ik al aankloppen bij De Morgen en kon ik freelance beginnen. Ik had geen tijd meer om mijn studies af te maken.

Ik was voorbestemd om in de journalistiek te gaan. Ik ben zowat opgevoed door Paul Van den Abeele, een fotograaf en vriend van mijn vader. Mijn grootvader Marcel Cordemans was de eerste hoofdredacteur van De Standaard. Ik wist als kind niet dat ik fotograaf wou worden, ik wou iets doen met journalistiek en was altijd in film geïnteresseerd. Van kleins af ging ik op zondag in het geniep naar de film in plaats van naar de scouts. Het is dan toch fotografie geworden, omdat je daar onmiddellijk

resultaat van hebt. Films maken is heel omslachtig en een zeer langzaam proces.

Hoe verliepen je eerste werkjaren?

De beginjaren bij De Morgen waren hard. We werkten drie weken aan een stuk en hadden dan twee dagen vrij. Na een tijd kregen we wel meer vrije weekends. Je mag ook niet vergeten dat dit in de analoge tijd was. Na onze opdracht moesten we zelf de filmpjes ontwikkelen en prints afdrukken, en dan vaak met prints die nog nat waren halsoverkop naar de redactie rijden. In de beginjaren had ik een hele kleine donkere kamer in mijn badkamer, waar het in de winter heel koud was. Ik werkte met een elektrisch kacheltje en mijn films werden daardoor al op voorhand soms belicht (lacht).

Maar het waren mooie tijden. Er werd meer kwaliteit geleverd dan nu het geval is. De Morgen was toen heel eigenzinnig op vlak van beeld. Een foto moest op zich staan en mocht niet overlappen met het artikel. Een foto was niet zoals nu louter illustratief. We zien een neerwaartse spiraal momenteel. Fotografen moeten nu ook vaak filmen. Alles moet zo snel mogelijk online staan. Journalisten worden op pad gestuurd met de vraag om ook een foto te maken. Kranten sturen bijna niemand meer op buitenlandse reportages. Veel echte fotojournalisten zijn er niet meer. De meeste opdrachten zijn portretten. Vaak vragen fotografen nu of de persoon in de verte wil kijken. Bij een goed portret kijkt de persoon toch in de lens? Wij zaten elk interview uit en haalden inspiratie uit het gesprek.

Mensen zien blijkbaar geen licht meer en dat is de essentie van fotografie. De kwaliteit van het beeld gaat achteruit. Op den duur zien de mensen het verschil niet meer tussen een goed en slecht beeld. Paul Goossens (destijds hoofdredacteur van De Morgen) zei ons: Je moet mensen opvoeden met sterke fotografie.”

Ik herinner mij nog het collectief ontslag bij De Morgen.

Daar was je bij?

“In 2009 heb ik mijn ontslag gekregen bij De Morgen. Daarna heb ik freelance gewerkt. Het collectief ontslag hing al een tijdje in de lucht. De sfeer was niet goed. Velen zijn verkast naar De Standaard. De kwaliteit van de foto's

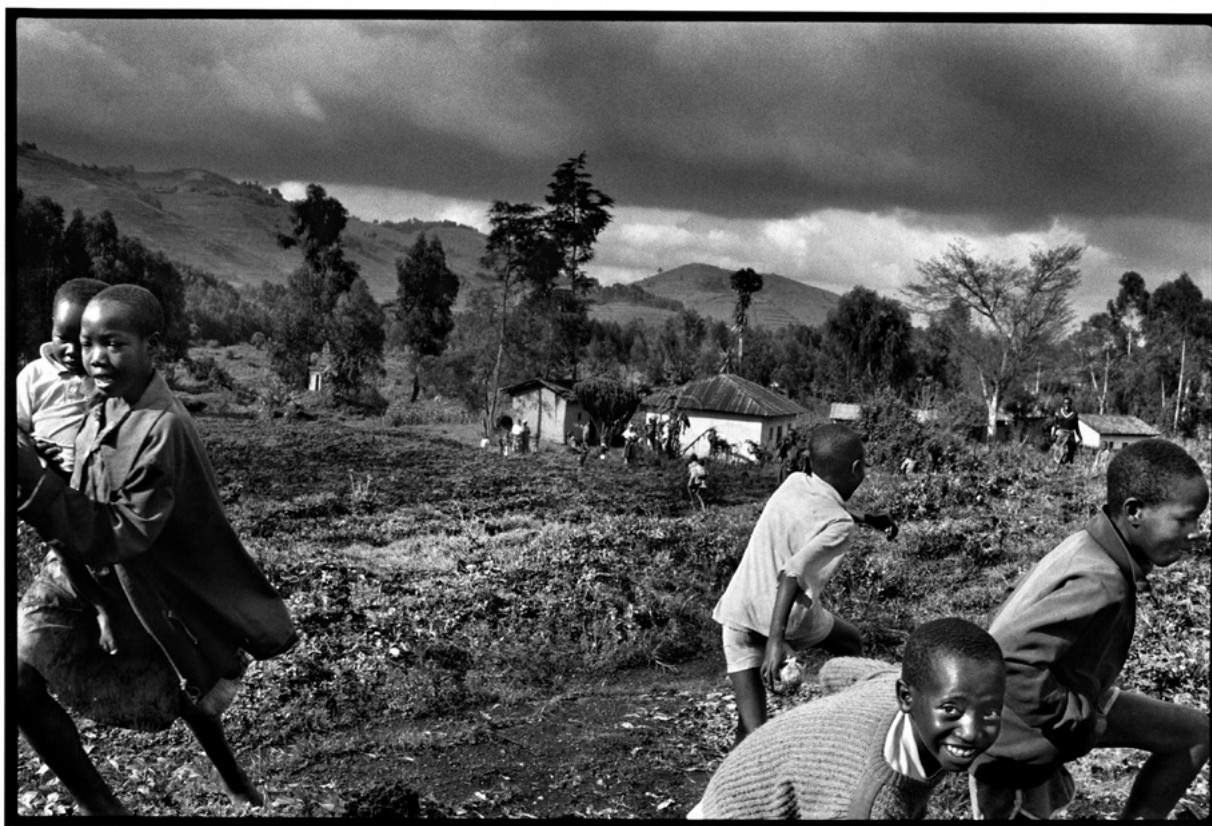

“Ik heb nooit op voorhand een doel met mijn foto's, behalve dat ik goede foto's wil nemen en tonen. Ik ben een documentairefotograaf. Elke foto vertelt een stuk geschiedenis en heeft daarom waarde. Daarom vind ik de massa foto's die nu met een gsm genomen worden een groot verlies.”

Filip Claus

1988 / Gent: landbouwer ploegt zijn akker met industrie in de achtergrond.

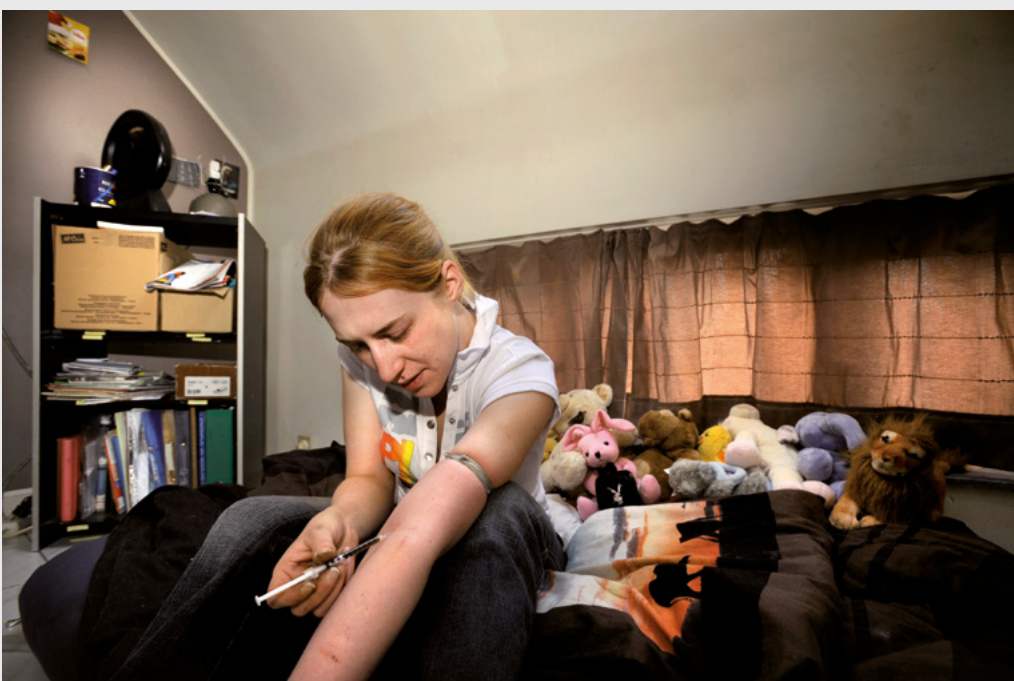
1995 / Rwanda: drie jongens en een meisje met een baby op de arm rennen verschrikt weg.

2011 / Aalst:
schooljongens en
-meisjes kussen
elkaar in een café
op het einde van de
examens.

2015 / Hebron, Israël:
baby Oriyah wordt
ritueel besneden acht
dagen na de geboorte.
Hiermee wordt het
jongetje in het 'volk
van God' opgenomen.

2008 / Gent (Lijn 3
Brugse Poort): meisje
gebruikt heroïne
zittend op haar bed
tussen haar knuffels.

1988 / Oudenaarde: cipiers stemmen om wel of niet te staken in de gevangenis.

ging er op achteruit. Sindsdien heb ik De Morgen niet meer gelezen. Het meeste werk dat ik maakte, heb ik in opdracht gedaan. Toch heb ik ook werk gemaakt op eigen initiatief. Zo heb ik in Hebron een reeks gemaakt over de Joodse kolonisten. Dat had niemand mij voorgedaan: de Joodse kant tonen. Dat was wel een barre tijd. Ik leefde daar in een caravan zonder keuken en er was geen enkele winkel of restaurant in de buurt. Maar ik ben een overlever en functioneer goed in moeilijke omstandigheden.”

Na De Morgen heb je ook nog voor het persagentschap Belga gewerkt?

“Inderdaad, en dat was een ramp. Heel de dag op wacht staan in de Wetstraat is geen pretje. Tijdens het Dutroux-proces hielden we maar liefst vier maanden buiten aan het gerechtsgebouw de wacht. Er is wel veel collegialiteit tussen persfotografen, maar uiteindelijk is het ieder voor zich. Belga publiceert ook niet de naam van de fotograaf bij de foto. Eventjes is dit wel gelukt. Op een bepaald moment kreeg ik paparazzi-opdrachten en dat was voor mij de grens: ik heb respect voor de mensen, daar doe ik niet aan mee. Ik heb nog geprobeerd om praktijkdocent Doka te worden aan het KASK in Gent, maar ik had niet het juiste diploma. Er zijn er nochtans weinig met zo’n ervaring in de donkere kamer.”

Wat is de stijl van het fotowerk van Filip Claus?

“Ik zie alle kleine details. Mijn beelden zijn opgebouwd uit al die kleine elementen. Er is veel op te zien als je goed kijkt. En overal staan mensen op. Ik win snel het vertrouwen, ik kom dicht en flits vaak. Mensen merken mij dan soms nog niet op, zoals de man die een hamburger aan het eten is op de kermis. Ik denk dat ik mij soms onzichtbaar kan maken. Ik heb altijd een zware fototas bij, dus ik zie er wel professioneel uit.

Ik kan ook goed mensen een foto ‘inpraten’. Zo kreeg ik het voor elkaar dat Bert Anciaux in een scoutskostuum poseerde. Ik doe dat graag, ergens zit er een regisseur in mij. Mijn foto’s zijn niet afgelikt. Ik breng alles wat rauw is in beeld en ook vaak met humor. Als fotograaf moet je een beetje mensen willen opvoeden met beelden. Voor mijn expo heb ik uiteindelijk 140 beelden gekozen met een wat tijdloos karakter. Beelden die na al die jaren nu nog blijven hangen. Als je als toeschouwer alles wilt capteren, is 140 beelden zeker genoeg. Ik heb niet veel eigen werk bij mij thuis hangen, maar er hangt wel een foto in mijn keuken waar ik zot van ben: een foto in Rwanda genomen met allemaal dansende beentjes.”

Ben je ooit in gevaar geweest tijdens je werk?

“Wel, jeugdig en onbezonnen ben ik in 1994 drie weken foto’s gaan nemen in Rwanda tijdens de genocide. Dat

2011 / Aalst: tijdens de avondmarkt in Moorsel eet een koppel een hamburger.

2015 / Hebron, Israël: een soldaat op patrouille in de straten van de stad.

2008 / Gent (Lijn 3 Brugse Poort): kraker kookt aardappelen in de kelder van een kraakpand.

24

2005 / Knokke: Pieter De Crem poseert op rollerskates.

2014 / Caïro: generaal Sisi vertrekt aan het stembureau na zijn stem te hebben uitgebracht. Hij steekt zijn rode vinger in de lucht als bewijs dat hij is gaan stemmen.

2012 / Caïro: op het eiland Dahab grijpt een jongetje met zijn handen naar invallende lichtstralen terwijl vrouwen brood aan het kneden en bakken zijn.

zou ik nu niet meer doen. Yves Desmet, die toen hoofdredacteur was van De Morgen, heeft onlangs gezegd dat hij spijt had dat hij mij daar naartoe heeft gezonden. Maar het avontuur heeft me altijd aangetrokken. Zo ben ik ooit eens alleen naar New York gezonden om een reportage te maken over jeugdcriminaliteit. Begin er maar aan. Ik logeerde toen in Manhattan en nam elke dag de veerboot. Ik ontdekte toen dat er telkens graffiti verscheen van omgekomen mensen. Dat werd mijn kapstok om de reportage te maken. Ik zoek altijd een verhaal binnen een onderwerp.”

Kan je iets meer vertellen over ‘Lijn 3’ waaraan je meege werkt hebt?

“Dat was een initiatief van Jan Beke, buurtwerker in de Brugse Poort, om die Gentse buurt in beeld te brengen. Daar werkten verschillende fotografen aan mee, allen met hun eigen aanpak. Zo fotografeerde Jimmy Kets een buurtagent die in zijn vrije tijd Elvis-imitator was. Jan bracht mij in contact met druggebruikers en ik volgde hen gedurende een jaar. Doordat Jan hen kende, won ik ook snel hun vertrouwen. Met verschillende fotografen wilden we in beeld brengen hoe de mensen in die buurt woonden. Het stadsbestuur was in shock toen ze op een expo in het Caermersklooster die beelden uiteindelijk zagen. Er ging vervolgens een pak geld voor wijkontwikkeling naar die buurt. Op voorhand wisten we natuurlijk niet dat ons project dit positief resultaat zou hebben.”

Zijn er nog fotoprojecten die maatschappelijk effect hadden?

“Ja, zo denk ik aan een fotoboek dat we maakten over de Vooruit en waarmee voor een deel toch de afbraak is tegengehouden. Maar ik heb nooit op voorhand een doel met mijn foto’s, behalve dat ik goede foto’s wil nemen en tonen. Ik ben een documentairefotograaf. Elke foto vertelt een stuk geschiedenis en heeft daarom waarde. Daarom vind ik de massa foto’s die nu met een gsm genomen worden een groot verlies. Die foto’s blijven niet bewaard en tonen ons niet veel. En na een half jaar crasht je gsm en ben je alles kwijt. Bovendien maken de vele privacy-regels het ook moeilijk voor fotografen. Al heb ik mij daar nooit veel van aangetrokken. Mijn tactiek was altijd dat ik er professioneel uitzie en dat mensen dan minder vragen stellen.”

“Mijn foto’s zijn niet afgelikt. Ik breng alles wat rauw is in beeld en ook vaak met humor. Als fotograaf moet je een beetje mensen willen opvoeden met beelden.”

Filip Claus

Heb je graag contact met je publiek? Ik zag dat je veel rondleidingen hebt gegeven op je expo.

“Ik moest natuurlijk ook honderd boeken zien te verkopen, en dat ging iets makkelijker door zelf rondleidingen te geven... Maar ik vind het boeiend om contact te hebben met mijn publiek. Het is mooi om te zien wanneer mijn foto iets losweekt bij de toeschouwer. Foto’s op gevels hangen in het straatbeeld, zoals bij het project ‘Claus 60’, heb ik het liefst. Mensen lieten commentaar achter op de foto’s en die verdwenen om de haverklap.”

Wat zijn je toekomstplannen?

“Ik ben met pensioen, weliswaar ben ik een ‘actieve gepensioneerde’. Ook een fotograaf heeft een houdbaarheidsdatum. De gekende fotografen Paul Van den Abeele en Henri Cartier-Bresson hebben hun camera ook niet veel meer aangeraakt na hun pensioen. Het is ook moeilijk om reportages nog verkocht te krijgen. Bovendien laat mijn gezondheid het niet toe om nu bijvoorbeeld naar Oekraïne te gaan. Ik zou wel willen. Ik zou dan een reportage maken van de organisatie die de gewonden aan het front gaat ophalen. Je moet als reportagefotograaf altijd achter een verhaal binnen het verhaal zoeken.”

Heb je nog een gouden raad voor beginnende reportagefotografen?

“Leer eerst facturen schrijven (lacht)! Ik weet het zo niet. De fotografie ligt wat op zijn gat. Het is in elk geval verstandig om als reportagefotograaf ook te leren filmen, want dat is nu zeer gewild. Je moet wel goed nadenken voor je voor die job kiest en de afweging maken wat het je allemaal kost vooraleer je kan starten en of het wel de moeite loont. Ik weet niet of ik er nu nog aan zou herbeginnen.”

— Hendrik Braet / Foto’s Filip: Hendrik Braet

www.filipclaus.be

De strijd van een Antwerpse kleermaker

Een levensverhaal reconstrueren op basis van enkele oude foto's? Sven Tuytens deed het voor Alter Szerman, een Joodse kleermaker die als vrijwilliger in de Spaanse Burgeroorlog vocht en na heel wat omzwervingen en desillusies in Antwerpen terechtkwam. Of hoe een foto niet alleen gezien, maar ook 'gedacht' kan worden.

Enkele jaren geleden kreeg ik van historicus Rudi Van Doorslaer een oude foto die mij zodanig aantrok dat ik een onderzoek naar de achterliggende context startte. Erop poseren elf jonge vrouwen uit België op de Plaça de Catalunya in Barcelona. De afdruk smeekte om niet enkel gezien, maar ook om 'gedacht' te worden. Het was 1 mei 1937, de Spaanse Burgeroorlog woedde volop en het gezelschap was op weg naar een Valenciaans republikeins oorlogshospitaal waar ze als hulpverpleegsters aan de slag gingen.¹

Het idee dat deze foto niet alleen gezien, maar ook 'gedacht' moet worden, vond ik bij Cees Nooteboom. Hij schreef dat een foto een vraag over tijd oproept, want vroeger of later is die vraag, in het bestaan van een foto, onontkoombaar. Niet omdat er op die foto tijd is verstreken, maar omdat er tijd verstreken is sinds die foto gemaakt werd. In al die tijd is er op die foto niets veranderd, alleen daarbuiten heeft een aardverschuiving plaatsgevonden. De ogen die deze foto voor het eerst gezien hebben, zijn er niet meer, en de ogen die er nu naar kijken, kijken anders.²

Internationale Brigades

Maar anders kijken was niet genoeg. In Brussel had ik kennisgemaakt met Thérèse Szerman, de dochter van Adela Korn, een van de verpleegsters. Thérèse vertelde mij dat haar vader, Alter Szerman, een kleermaker was die als vrijwilliger in de rangen van de Internationale Brigades in Spanje had gevochten. In oktober 1936 vertrok hij uit Antwerpen. Het zou tien jaar duren voor de man terug in België was.

Tachtig jaar na de burgeroorlog overhandigde Thérèse mij alle foto's die haar vader ooit bijeenraapte: opnieuw foto's die vroegen om gezien, én gedacht te worden... Chronologisch is het album van Alter Szerman een wirwar, maar zijn vrouw Adela Korn deed wel de moeite om er zorgvuldig kostbare informatie bij te schrijven. Verzamelde hij de foto's om niet te vergeten, of was het de bedoeling om iets door te geven?

Ik besliste om de visuele getuigenis van de lange antifascistische strijd van Alter en zijn strijdmakkers in het daglicht te brengen. Want toen ik de bruine kft van het

fotoalbum in handen kreeg, dacht ik meteen aan de Brusselse Vlooiemarkt met al die familiealbums die hopeloos op een allerlaatste reddingskans wachten.

Aandachtig bekeek ik de bijna 250 afdrukken, schreef er legendes bij of vulde die aan, dook in archieven, vergeleek landschappen, sprak met familieleden en bestudeerde uniformen. Uiteindelijk had ik genoeg informatie voor een reconstructie van Alter's leven en de publicatie van een boek, in 2019 in Spanje uitgegeven onder de titel 'La larga guerra del sastre de Amberes' (De lange strijd van de Antwerpse kleermaker).

In aanwezigheid van Thérèse, haar man en kinderen ging de boekvoorstelling gepaard met de plechtige overdracht van het hele fotoarchief van Alter Szerman aan het CEDO-BI-archief (Centro de Estudios y Documentación de la Brigadas Internacionales) in Albacete. Net zoals haar vader is Thérèse eerder verlegen en het kostte haar veel moeite om toen het woord te nemen. Ze hield een zeer korte toespraak en dit was de kern van haar boodschap: "Dit gaat niet enkel over mijn vader. Het is belangrijk dat ook het historisch geheugen gered wordt van de kameraden waarmee hij in Spanje vocht. Die mensen waren internationalisten."

Zoals veel Joodse vrijwilligers die zich in de Spaanse Burgeroorlog wierpen, beschikte Alter Szerman over een sterke internationalistische overtuiging. Hij vond het onbelangrijk om zijn etnische of Joodse afkomst te onderlijnen. Hij en het gros van deze vrijwilligers probeerden te verhinderen dat de fascistische dreiging van de jaren 1930 heel Europa zou overspoelen. Met de staatsgreep door Spaanse militairen op 17 juli 1936 was de schijnwerper van deze antifascistische strijd heel duidelijk op Spanje gericht.

De gehavende pasfoto's uit Alter's album waar achteraan soms namen op vermeld staan, raakten mij het meest. Onderzoek naar sommige van die familienamen leerde mij dat het bijna allemaal gesneuvelde strijdmakkers waren. Hoe die foto's bij hem terechtkwamen, zullen we nooit weten.

Een nieuwe start in de Metropool

Alter Szerman werd op 17 oktober 1909 geboren in een Joodse familie in Ożarów, een kleurloos stadje dat toen deel uitmaakte van het Oostenrijks-Hongaarse Rijk. Na

1 Sven TUYTENS, *Las Mamás belgas, de onbekende strijd van jonge vrouwen uit België en Nederland tegen Franco en Hitler*, Tielt, Lannoo, 2017.

2 Rüdiger SAFRANSKI leest Cees NOOTEBOOM, *Zielsverhuizing vindt niet na, maar tijdens het leven plaats*, Amsterdam, De Bezige Bij, 2014.

de Eerste Wereldoorlog behoorde Ożarów tot Polen. Het groeiende nationalisme in het jonge land deed het traditionele antisemitisme weer opflakkeren. Dat maakte het leven steeds ondraaglijker voor de gemeenschap waartoe Alter behoorde, niet enkel politiek, maar ook economisch. In 1922 nam de familie de moeilijke maar wijze beslissing om Polen te verlaten, en het zou voor altijd zijn.

In 1922 trok de familie Szerman voor de laatste keer de deur van hun huis achter zich dicht. De toen 13-jarige Alter was in de volle overtuiging dat het een kwestie van tijd was voor ze in het beloofde land aan de andere kant van de wereld een nieuw leven zouden beginnen. Wegens oogproblemen slaagden Alter en een van zijn broers er niet in om medisch goedgekeurd te worden om naar Canada te reizen. De familie besliste dan maar om naar Antwerpen te reizen waar ze contacten hadden.³

“Verzamelde hij de foto's om niet te vergeten, of was het de bedoeling om iets door te geven?”

Sven Tuytens

De overgrote meerderheid van de Joodse immigranten in Antwerpen waren bezitloze en ongeschoolde proletariërs die op een zekere tolerantie vanwege de opeenvolgende socialistische gemeentebesturen konden rekenen. In de loop van de jaren 1930 breidde het antisemitisme als een olievlek uit naar allerlei kringen in België. Die evolutie kwam in een stroomversnelling nadat de nationaalsocialistische partij in Duitsland in januari 1933 de macht greep. Vooral voor de linksgezinde immigranten was het moeilijk om aan werk en verblijfsvergunning te geraken. De communistische invloed was beduidend onder de Joodse arbeiders en dat gold ook voor Alter, die als 17-jarige bij een Joodse kleermaker in de leer ging.

Alter was een vaste klant op plekken waar Joodse migranten elkaar troffen en waar dagelijks actualiteit en politiek besproken werden, zoals de Joodse Kultur Farain (Culturele Vereniging). Dat was een Joods arbeiders-immigrantentehuis waar sociale contacten werden gezocht, een clubhuis en als dusdanig een kopie van wat die meestal jonge Joodse immigranten ook in Oost-Europa hadden gekend.⁴ Daar leerde Alter Adela kennen, die ook Joods-Pools en communist was.

Zoals veel jonge Joodse migranten vonden zij in het communisme een rechtstreeks antwoord op de sociale problemen waaronder ze te lijden hadden en die inherent waren aan hun dagelijkse leven als immigranten. Met het communisme waren ze niet langer verdrukte Joden, maar

maakten ze deel uit van een veel bredere gemeenschap: de internationale onderdrukte arbeidersgemeenschap. Maar er was nog een andere reden waarom het communisme zo'n sterke aantrekkingskracht had. Toen deze jonge Joden in de herfst van 1936 naar Spanje vertrokken, deden ze dat in de eerste plaats om er, samen met andere communisten, te vechten voor hun idealen. Maar als Joden hadden ze ook nog een speciale rekening te vereffenen met de motor van het antisemitisme: het fascisme.⁵

Een Joodse eenheid

Op 17 oktober 1936, op de dag van zijn verjaardag en drie maanden na het begin van de Spaanse Burgeroorlog, vertrok Alter Szerman samen met negen andere Poolse Joden uit Antwerpen naar Spanje. Vier van hen zouden op het slagveld sneuvelen. Na een belachelijk korte opleiding arriveerde Alter met zijn eenheid op 8 november 1936 in de Spaanse hoofdstad. “Vienen los Rusos” (*De Russen komen*), riepen de Madrilenen voor wie de aankomst van de nieuwkomers een opluchting betekende. Een dag eerder hadden de fascistische opstandelingen de frontale aanval op Madrid ingezet, waarbij ook burgers het doelwit van Franco's artillerie en luchtmacht waren.

De aanwezigheid van de eerste brigadisten verstevigde de geestdrift en vastberadenheid van de verdedigers. Na een week van bijzonder zware gevechten lukte het Madrid om stand te houden. Onder de leuze *No Pasaran!* werden opeenvolgende aanvallen telkens met succes afgeslagen. Alter Szerman en de groep uit Antwerpen hadden hun vuurdoop achter de rug, maar betreurden hun eerste gesneuvelde makkers: Emiel Akkerman, de held van de Antwerpse diamantbewerkers, stierf tussen de dennen van de Casa de Campo. Ook Orzcek Czak, een dichter uit Antwerpen, stierf.

In januari 1937 werd iedereen naar Murcia in het oosten gestuurd voor een welverdiende rustperiode die spijtig genoeg maar van korte duur was. Heel snel kregen Alter en zijn strijdmakkers het bevel om terug naar Madrid te keren, waar de fascistische rebellen nog steeds probeerden om door de republikeinse linies te breken. In mei 1937 kreeg Alter goed nieuws: zijn vriendin Adela was samen met een groep van een twintigtal andere vrouwen uit Antwerpen en Brussel in het militair hospitaal van de Socialistische Arbeiders Internationale in Ontinyent gearriveerd. Adela reisde tijdens haar eerste korte verlof meteen naar Murcia om er haar geliefde op te zoeken.

In juli 1937 nam Alter deel aan de Slag bij Brunete nabij Madrid, waar beide legers samen ongeveer 38.000 verliezen telden. Daarna werd in december 1937 voor het eerst een eenheid van voornamelijk Joodse origine opgericht onder de naam *Naftali Botwin*. De oprichting van de

3 Interview van Rudi VAN DOORSLAER met Alter SZERMAN, Jette, 14 mei 1979, CEGESOMA.

4 Interview van Rudi VAN DOORSLAER met Zalek KALB, Brussel, 9 januari 1987.

5 Rudi VAN DOORSLAER, *Joodse vrijwilligers uit België bij de Internationale Brigaden. Een portret van een vergeten generatie*, Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, 1987, p. 169.

Albureia 1937

El Parado 1936

Onferiente 1937

Abogallakonda 1936

1937

Abondria 1936

groupe volontaires 1936

3. volontaires d'Ouvriers 1937

groupe d'acier 37

Valencia 1937

copains hongrois d'Ouvriers 1937

1936
Emil Aterma

Joodse compagnie was, naast het beantwoorden van een wens van haar eigen vrijwilligers, ook een beslissing die de propagandamachine van de Internationale Brigades en de Komintern (Communistische Internationale) moest dienen in haar strijd tegen het fascisme en liberalisme. Tegelijk werd de identiteit van de Joodse gemeenschap bevestigd en versterkt, en werd de nadruk gelegd op de sterke relatie van Joden met het communisme om hen zo te verwijderen van andere politieke opties, in het bijzonder het zionisme.

Tussen maart en april 1938 zorgde een groot franquistisch offensief voor een concentratie van republikeinse troepen in een zone tussen Valencia en Tarragona. Tegen eind april bevond de Joodse Botwincompagnie, die tijdens de terugtrekking van het republikeinse leger mee had gevochten, zich aan de oevers van de Ebro rivier. Alter werd voor een korte periode commandant tot hij in september 1938 met een lelijke hoofdwonde werd afgevoerd. Toen het verslagen leger van de Ebro zich terugtrok, bleef van de Botwincompagnie amper dertig man over.⁶

Het einde van de Spaanse republiek

Na het Verdrag van München in september 1938 beschouwde de Sovjet-Unie de Spaanse Burgeroorlog als een verloren zaak. Het verdrag gaf Hitler de toestemming tot de annexatie van Sudetenland, in een poging tot vrede tegen elke prijs. Als deel van het akkoord moesten alle buitenlandse troepen Spanje verlaten. De Internationale Brigades werden ontbonden.

Alter en wie overbleef van de Joodse compagnie eindigden hun dienst in een demobiliseringskamp aan de Catalaanse Costa Brava. Omdat de meeste brigadisten afkomstig uit Centraal- en Oost-Europa geen land hadden om naar terug te keren, bleven ze op Spaans grondgebied. De Poolse regering had deze vrijwilligers hun nationaliteit ontnomen. Pas tegen het einde van 1938 waren Frankrijk en – in mindere mate – België bereid om kleine groepen Polen asiel te verlenen. Maar dat gold enkel voor zieken en gewonden. De rest moest geduldig wachten op de uitkomst van de onderhandelingen tussen de Spaanse republiek en de regeringen van andere landen.

Op 10 februari 1939, opgejaagd door de vijandelijke luchtmacht, staken de laatste eenheden van het verslagen republikeinse leger de Pyreneeën over.⁷ Alter deed dat al vechtend. Hij werd op 11 februari 1939 door de Franse gendarmerie ontwapend en naar het vluchtelingenkamp van Saint-Cyprien gebracht, een met prikkeldraad afgesloten strand waar tot 90.000 personen werden opgesloten. Vervolgens werd hij naar het strand van Argelès-sur-Mer

gebracht. Maar het grootste deel van de foto's van Alters periode in Franse kampen werd in Gurs genomen.

Deportatie

Begin 1941 startte de Franse staatsveiligheid met de voorbereiding van de deportatie naar Noord-Afrika van "5.000 extremistische en gevaarlijke militanten, Fransen en buitenlanders". Daar hoorde Alter bij, maar gelukkig werd hij als Jood niet aan nazi-Duitsland overgedragen om vervolgens in een Duits concentratiekamp te eindigen. Als gevaarlijke buitenlander werd hij in november 1941 naar Djelfa in Frans Algerije gestuurd: de vergeetput van de Franse kampen.⁸

Vanuit Port-Vendres werd Alter per schip naar de haven van Alger gedeporteerd en vandaar vertrok hij naar Djelfa, 230 kilometer ten zuiden van Alger. De stad, die in 1852 door de Fransen als militaire post werd opgericht, ligt aan de rand van de Saharawoestijn. In het kamp werden ongeveer duizend gevangenen bijeen gepropt: 500 Spanjaarden, 300 oud-brigadisten en 200 Joden. Ze moesten er 10 uur per dag werken aan de aanleg van de 'Chemin de fer trans saharien', een spoorlijn die dwars door de Sahara Algerije met Niger moest verbinden.⁹

In 1942, terwijl de sterk vermagerde Alter in onmenselijke omstandigheden zijn mager rantsoen met ratten, slangen en honden aanvulde, waren Britse en Amerikaanse troepen in Noord-Afrika geland. De Britten konden hun ogen niet geloven toen ze zagen in welke omstandigheden de Fransen hun gevangenen behandelden. Ze vonden er zieke, uitgehongerde en uitgeputte gevangenen. Diegenen die te zwak waren om op hun benen te staan, werden op draagberies naar vrachtwagens gebracht. Maar voor vele bevrijde gevangenen kwam de hulp te laat: ze stierven op weg naar het hospitaal in Alger.

Na een verblijf van een maand in het hospitaal peilden agenten van de Britse militaire inlichtingendienst naar de noden van de oud-gedetineerden. Velen drukten de wens uit om in de rangen van het Britse 8ste Leger tegen Hitler en Mussolini te vechten. Alter en anderen vertrokken met een schip als soldaat naar Alexandrië, vandaar van Palestina via Trans-Jordanië naar Irak en vervolgens vanuit Bagdad verder via Basora naar Teheran, waar ze door het Rode Leger naar Polen werden gebracht en uiteindelijk in het Poolse leger ingelijfd werden.

Alter wist toen niet dat Adela vanuit België naar Auschwitz was gedeporteerd.¹⁰ Eens bevrijd uit Auschwitz werd Adela door het Zweedse Rode Kruis naar Zweden gebracht om daar op krachten te komen. Toen ze sterk genoeg was om te reizen keerde ze terug naar België.

6 Ephraïm WUZEK, *Zikhroyneš fun a Botvinist* (Herinneringen van een Botvinist), Warschau, Yidish bukh, 1964.

7 Getuigschrift *Union des Combattants pour la Liberté et la Démocratie – Dąbrowszczacki*, Warschau, 1 februari 1973.

8 DACOB, Brussel.

9 Vicente LLORENS, *La emigración republicana de 1939*, in J. L. Abellán, *El exilio español de 1939*, Madrid, Taurus, 1976.

10 Arno LUSTIGER, *"Shalom Libertad!" Les Juifs dans la guerre d'Espagne 1936-1939*, Parijs, Les Éditions du Cerf, 1991, p. 443.

Voor de eerste keer terug in België

Eind 1945 kon Alter eindelijk naar Brussel reizen en zijn geliefde weerzien. Ze gaven zichzelf niet veel speelruimte om zich over hun eigen lot te beklagen en vonden ondanks alles nog steeds een manier om aan alles een humoristische noot toe te voegen. Beiden waren sterk verouderd en hun lichamen droegen de sporen van hun vreselijk oorlogsverleden. Ziekte en ontbering hadden Adela voor het leven gehandicapt gemaakt en toen kinderen vroegen waarom zij een nummer op haar arm had, lachte ze: “c’est mon code-bar”.

Klagen over de granaatscherven die zich in Spanje in zijn schedel hadden geboord en die hem – vooral wanneer de weersomstandigheden veranderden – parten speelden, waren niet meer dan een droge opmerking waard: “Het fluit weer in mijn hoofd”. Italiaans ijzer van Mussolini bezorgde hem fysieke letsels, maar wat met de mentale? In die tijd ging men niet naar de psychiater om over de spookbeelden van de oorlog te praten. Hoeveel makkers zag Alter van dichtbij sterven? Wat zag en hoorde hij in zijn dromen? We zullen het nooit weten...

“Ondanks alles vonden ze nog steeds een manier om aan alles een humoristische noot toe te voegen.”

Sven Tuytens

In 1947 werd hun enige dochter, Thérèse, geboren. Ze betekende hoop, toekomst en verzachting van de eenzaamheid voor deze beide vervolgte mensen. De vreugde om terug herenigd met Adela te zijn, nam niet weg dat Alter zich na verloop van tijd als een indringer in België begon te voelen. Na de Tweede Wereldoorlog was er een wet die het onmogelijk maakte om oud-politieke gevangenen uit België te zetten. Alter en Adela mochten dus in het land blijven, maar een werkvergunning werd hem geweigerd.

Nog steeds trouw aan hun idealen en vruchteloos wachtend op een werkvergunning besliste het koppel in 1951 om naar Polen uit te wijken.¹¹ Alter ging aan de slag in een groot staatsbedrijf in Warschau, waar hij jonge Polen tot kleermaker opleidde. Het was niet gemakkelijk om een nieuw leven op te bouwen, want het antisemitisme bleef in het communistische Polen gewoon verder bestaan. Spanje-veteranen werden met argwaan bekeken. Na een tijdje verloren zowel Alter als Adela hun werk en in 1957 verlieten ze voor de tweede keer hun geboorteland.

Voor de tweede keer terug in België

De meerderheid van de Poolse Joden die uit België naar Polen waren vertrokken, keerde terug. Weinigen kozen

voor een nieuw leven in Israël. Adela en Alter verlieten Polen in 1957, maar het enige land dat hen een visum wilde geven was Israël. Ze vroegen een visum aan, maar hadden andere plannen. In plaats van naar Tel Aviv vlogen ze naar Zaventem, waar ze meteen asiel aanvroegen bij het Hoog Commissariaat voor de Vluchtelingen.

Alter begon opnieuw als thuiswerkende kleermaker. Zijn werk gaf hem niet de gelegenheid om veel mensen te leren kennen en dus om degelijk Frans te leren praten. Hij leefde geïsoleerd, in een cultuur die in Europa bijna helemaal verdwenen was. Met Adela sprak hij Jiddisch. Voor Alter en Adela was hun ervaring in Polen een van de zwaarste ontgoochelingen in hun leven en ze braken met de communistische partij. Het autoritair communisme had een brede schaduw geworpen op de strijd die zij en hun kameraden hadden gevoerd.

Tijdens de naoorlogse jaren trok hun verblijf in Polen de aandacht van de Belgische Staatsveiligheid. Het koppel werd ondervraagd, ook de toen tienjarige Thérèse. Maar de agenten mochten op beide oren slapen: de familie Szman was niet van plan om voor Moskou te spioneren en nog veel minder voor Polen, waar ze niets meer over wensten te horen. Ze vertikten het zelfs om ooit nog Pools te spreken.

Late erkenning

In oktober 1986, een halve eeuw na het begin van de Spaanse Burgeroorlog, reisden Alter en Adela naar Madrid om er samen met ongeveer 400 veteranen deel te nemen aan de herdenkingsplechtigheid van de 50ste verjaardag van hun aankomst in de Spaanse hoofdstad.¹² De plechtigheden en de erkenning door de socialistische regering van Felipe González voor hun inzet, betekende enorm veel voor deze veteranen. De foto's die toen genomen werden, zijn de laatste die Alter in zijn album kleeft.

Drie jaar na het bezoek aan Madrid, een maand na de val van de Muur van Berlijn, werd Alter ziek. Hij overleed op 11 december 1989 in een hospitaal in Brussel. Zijn ‘compañera’ Adela kon geen afscheid van hem nemen, want ze lag zelf totaal verzwakt in een ander hospitaal. Vier maanden later, op 16 april 1990, kneep ook zij voor de laatste keer de ogen dicht.

Beiden hadden gevochten voor een utopische wereld. Ze geloofden dat alle mensen gelijk zijn en vooral dat mensen kunnen veranderen. Hun politiek activisme en vastberadenheid waren opmerkelijk, maar de prijs die ze daarvoor betaalden was bijzonder hoog. Alter's fotoverzameling is een getuigenis van een generatie die er niet meer is, maar die ons nog steeds iets wil vertellen.

— Sven Tuytens

11 Henri LIEBERMANN, *Dov, mémoires de Dov Liebermann*, Brussel, H. Liebermann, 1997, p. 125.

12 El País, 20 oktober 1986.

Karel Heirbaut. Foto: Lieve Colruyt

Takelwerken onderaan
de boeg van een schip

Lasser op de Boelwerf

Paswerkers op de Boelwerf bij het monteren van een roer

Een scheepsarbeider met een fototoestel

De sociale fotografie van Karel Heirbaut (1927-2001)

“Het kapitalisme maakt mens, dier en natuur kapot”

Het bovenstaande zinnetje is ontleend aan het manifest van de KWB (Kristelijke Werknemersbeweging) uit de jaren 1960, ook wel ‘het rode boekje’ genoemd. Het manifest paste in de tijdsgeest waar oude vanzelfsprekendheden in vraag werden gesteld en ‘The Times A-Changin’ waren. Het was het resultaat van veel discussies aan de basis. Niet bepaald naar de zin van de toenmalige leiders van de katholieke zuil, die absoluut niet opgezet waren met dit soort ‘linkse praat’. Het zou zich diep in het gedachtegoed van toenmalig KWB-wijkmeester Karel Heirbaut wortelen en zijn engagement blijvend bepalen.

Heirbaut verloor zijn beide ouders voor hij één jaar was. De eerste zeven jaren van zijn leven bracht hij door in een weeshuis. Tot zijn grootmoeder, die zelf eenentwintig kinderen op de wereld zette, de acht kinderen van haar overleden zoon opnam in haar huis, een boeren erf en ambachtelijke klompenmakerij in Sint-Niklaas. Voor de kleine Karel, de jongste van de hoop, was het een waar paradijs. Hij groeide op te midden van nonkels en tantes, neven en nichten. Wellicht ontwikkelde hij daar al zijn sociale vaardigheden.

De plastrontrekker

Getrouwd, vader van drie kinderen, ging hij als arbeider werken op de Boelwerf, de inmiddels ter ziele gegane scheepswerf in Temse. Heirbaut werd er vakbondsafgevaardigde. De jaren 1970 en ‘80 waren voor de Boelwerf bijzonder woelig. Arbeidsconflicten werden op het scherp van de snee uitgevochten. De arbeiders organiseerden zich in stakerscomités, ‘strijdsyndicalisme’ was het woord en hun acties waren niet altijd naar de zin van wat ze de ‘kleurvakbonden’ noemden.

Er werd gevochten voor betere werkomstandigheden voor de Turkse arbeiders, die via onderaannemers het vuilste werk opknapten op de werf. De Boelarbeiders verzetten zich tegen privébewakingsfirma’s die hen onder het mom van veiligheid kwamen controleren. Ze kwamen op voor het voortbestaan van de werf. Harde acties, zoals het bezetten van de brug over de Schelde, werden afgewisseld met ludieke acties van de plaatselijke arbeiderstoneelgroep De Barst. Acteurs van de Internationale Nieuwe Scène en De Vieze Gasten kwamen de stakers steunen. De acties op de Boelwerf haalden stevast de nationale krantenkoppen en de journaals op televisie.

Heirbaut stond op de eerste rij en kreeg er zijn geuzennaam ‘de plastrontrekker’, letterlijk omdat hij ooit de personeelsdirecteur bij zijn das greep, figuurlijk omdat hij zich verzette tegen elke vorm van onrecht. De ‘onhandelbare’ Heirbaut werd door het ACV opzij geschoven als vakbondsafgevaardigde. Om hem te behoeden voor ontslag gaf het ABVV hem onderdak. Voor Heirbaut, die altijd pleitte voor nauwe samenwerking tussen de vakbonden, geen moeilijke overstap.

Karel Heirbaut was niet alleen een belangrijke actor in die sociale strijd, hij was tegelijk ook een bevoorrechte getuige. Als gedreven redenaar en geboren verteller ging hij overal in het land deelnemen aan debatten en ging hij vertellen over de Boelwerf, in zijn eigen stijl en taal, de taal van de ‘werkmens’. Het bracht hem tot op een vertelfestival in Amsterdam. Als verslaggever van de ondernemingsraad had hij ook zijn schrijfstijl geoefend. Politieke en syndicale pamfletten werden ingeruild voor brochures en heuse boeken.

Tussen kop en kont

Het verhaal wil dat de Boelarbeiders, tijdens een van de acties, aan een bekende fotograaf vroegen om een reportage te maken over de werf. Die zou daarop geantwoord hebben dat ze dat veel beter zelf konden doen. Misschien was het alleen maar een uitvlucht om niet in de kou, op hoge stellingen of in een vuile en gevaarlijke werkomgeving te moeten fotograferen, en misschien besepte hij het zelf niet ten volle, maar hij had wel absoluut gelijk.

In diezelfde periode was Heirbaut beginnen fotograferen. Het was hem ter ore gekomen dat de directie ter gelegenheid van het 150-jarig bestaan van de Boelwerf een fotoboek wilde uitgeven. Een luxe-fotoboek, in full-colour (in het niet-digitale tijdperk was vierkleurendruk een stuk duurder dan zwart-wit), dat zou uitgedeeld worden op een ‘poepsjiek’ banket met veel voorname genodigden. In het boek zouden afbeeldingen staan van alle schepen die de Boelwerf ooit gebouwd had, alleen maar schepen eigenlijk...

Het schoot bij Heirbaut in het verkeerde keelgat. Hoe durfden ze, een fotoboek maken over de Boelwerf zonder de arbeiders te tonen die deze schepen al die jaren maakten, soms ten koste van hun gezondheid of zelfs hun leven. Hij, die niet eens een fototoestel had, besloot zelf een fotoboek te maken¹. Hij leende een fototoestel en ging aan de slag. Gedurende maanden fotografeerde hij stiekem, ‘t is te zeggen zonder medeweten van de bazen,

1 Het verhaal *Tussen kop en kont* over de aanleiding en het maken van zijn boek werd opgenomen in De Balie in Amsterdam in 1989 en is als luister-cd mee uitgegeven met de dvd *De plastrontrekker. Een portret van Karel Heirbaut*, Sint-Niklaas, De Barst, 2011.

1. Celestine

2. Stakende arbeiders bij Nobels-Peelman, 1983

3. Een Palestijnse jongen in een vluchtelingenkamp, Gaza 1984

4 & 5. Ontroesters op de Boelwerf

6. Stakende arbeiders op de Boelwerf, 1984

7. Arbeiders op weg naar de werf

8. Tijdens de drie weken durende tocht naar de monding van de Schelde, 1990

zijn werkmakkers op de werf. Het resultaat was *Tussen kop en kont* (de werf arbeiders noemden de voorsteven en de achtersteven van een schip respectievelijk de 'kop' en de 'kont'), in zwart-wit en minder luxueus, maar met veel empathie gemaakt en vooral veel meer gelezen en ingekeken dan het luxueuze salontafelboek.

Het fotoboek *Tussen kop en kont*² bleef ook in fotokringen niet onopgemerkt. Johan De Vos, gerenommeerd fotografierecensent in dag- en weekbladpers en directeur van de Stedelijke Academie in Sint-Niklaas, getuigde hoe hij onder de indruk was van de foto's, uiteraard wegens hun ontegensprekelijke documentaire waarde, maar ook door de vorm. Technisch imperfect, elementaire regels van de fotografie over het hoofd ziend, maar getuigend van iemand die heel intens heeft leren kijken³. Enkele jaren later, op de opening van een overzichtstentoonstelling⁴ in Sint-Niklaas, voegde hij er een anekdote aan toe. Karel Heirbaut volgde al een maand een fotocursus bij hem aan de academie vooraleer hij door had dat dit diezelfde Karel was wiens foto's hij zo geprezen had. Bang dat hij zijn oorspronkelijke stijl zou verliezen, probeerde hij hem meteen te overhalen niet meer naar de les te komen...

De foto's in *Tussen kop en kont* (met als ondertitel *Het onzichtbare peloton op een scheepswerf*) bieden een zeldzame kijk op het werk op een scheepswerf. Foto's zijn echter niet alleen een venster op de wereld, ze zijn tegelijk ook een spiegel van de fotograaf. De foto's in *Tussen kop en kont* zijn gemaakt door iemand die de werf door en door kende, die wist hoe zwaar het werk was. Zijn werkmakkers zagen hem niet zozeer als fotograaf, maar als 'de Sjarel', één van hen. En eigenlijk vinden we dit voor een stuk terug in al zijn foto's: hij is altijd een beetje een kompaan, er is altijd menselijk contact, er is er altijd empathie. Beter dan zijn neef beeldhouwer kunnen we het wellicht niet verwoorden: "Als ik een foto neem", zegt hij, "neem ik een foto van iets. Ik denk niet dat Sjarel een foto van iets nam. Hij was gewoon constant die camera"⁵.

Open blik op de wereld

In 1981 behoorde Heirbaut tot de eerste groep ontslagenen. Hij werd er niet moedeloos door, integendeel, het gaf hem een zee van tijd om te schrijven en te fotograferen. Meestal was zijn onmiddellijke omgeving aanknopingspunt voor zijn engagement, en daaruit volgend zijn foto-

2 Heirbaut, Karel, *Tussen kop en kont. Het onbekende peloton op een scheepswerf*, Berchem, EPO, 1979.

3 Interview in de documentaire *De plastrontrekker. Een portret van Karel Heirbaut* door Jef Maes en Trees Heirbaut uit 2011.

4 In Sint-Niklaas vond in 2001 een overzichtstentoonstelling plaats van het werk van Karel Heirbaut en werd een gelijknamig fotoboek gepubliceerd: HEIRBAUT, Karel, *Stromen blijven stromen*, Sint-Niklaas, De Barst, 2001.

5 Interview in *De plastrontrekker*.

reportages, zijn boeken of brochures. Hij maakte onder meer een reportage over eenstaking bij Nobels-Peelman, een andere ter ziele gegane staalgigant uit het Waasland, en over de stakende Turkse vrachtwagenchauffeurs van transportfirma OK Trans.

“Zijn werkmakkers zagen hem niet zozeer als fotograaf, maar als ‘de Sjarel’, één van hen.”

Hendrik Ollivier

De toenemende vervuiling van de Schelde, waarin hij als jongeling kon zwemmen of waarop hij tochtjes maakte met zijn kano, deed zijn bekommernis om het milieu groeien. Provocerend verkocht hij flessen Scheldewater op de markt van Sint-Niklaas, hij nam deel aan acties en maakte er foto's van.

Stevig geworteld in zijn eigen omgeving hield hij tegelijk een open blik op de wereld. Om de migratie beter te begrijpen trok hij naar het geboortedorp van een Turkse werkmakker⁶. Zijn interesse voor de Noord-Zuid-verhoudingen bracht hem met een ngo op een UNCTAD-conferentie (United Nations Conference on Trade and Development) in Manilla. Hij trok naar Noord-Ierland ten tijde

van de ‘troubles’, hij bezocht de stakende mijnwerkers in Engeland, hij reisde naar Bosnië en naar Gaza.

Karel Heirbaut stierf in 2001 aan de gevolgen van asbestose, opgelopen op de Boelwerf. Onder massale belangstelling werd hij begraven. De plechtigheid vond plaats in een grote tent, naast de kerk, onder de wieken van de molen waar hij was opgegroeid. Op zijn kist een doek gedrapeerd, met in zwart-witte letters: “Het kapitalisme maakt mens, dier en natuur kapot”.

— Hendrik Ollivier

Het archief van Karel Heirbaut wordt in Amsab-Instituut voor Sociale Geschiedenis bewaard. In de online-catalogus vind je een kleine 600 foto's en een overzicht van al zijn boeken en brochures.

Een mooie voorstelling van Karel Heirbaut en zijn werk vind je op www.karelheirbaut.be. We bevelen zeker ook de dvd *De plastrontrekker* aan, met een film over Karel Heirbaut, twee door hemzelf vertelde verhalen en het e-boek *Grootmoeders geheim*, waarin hij over zijn kindjaren vertelt.

6 Ook dit verhaal, *Het verhaal van moeder Fatma*, werd opgenomen in de Balie en is mee uitgegeven op de cd.

Grote Prijs Sociale Fotografie 2023

Maar liefst 100 fotografen stelden zich kandidaat voor de Grote Prijs Sociale Fotografie 2023. Meer dan een verdubbeling vergeleken met het jaar voordien. Iedere fotograaf mocht een reeks van tien foto's inzenden. De jury moest dus maar liefst 1000 foto's bekijken en zeven laureaten selecteren, onder wie één hoofdwinnaar. De jury bestond uit drie passionele fotografen met een hart voor sociale fotografie: Freya Maes, Hilde Braet en Jo Schelstraete.

Jurylid Hilde Braet: “De laureaten van de Grote Prijs Sociale Fotografie 2023 hebben in deze complexe sociale werkelijkheid, op een persoonlijk manier, hun eigen positie bepaald ten opzichte van hun gekozen onderwerp en op die manier een sociale fotografische getuigenis afgelegd. Ze zijn allen winnaars, maar de jury moest wel een hoofdwinnaar kiezen. De jury heeft gekozen voor de reeks van foto's die bleven kleven, ons een raar gevoel gaven. Met ‘raar’ bedoel ik: een gevoel dat de juryleden nog nooit eerder ervaren hadden bij het beoordelen van andere foto's en het daardoor ook niet direct konden benoemen. Er was iets anders dan anders. Er was echtheid, puurheid. Er waren geen franjes. Ze waren spontaan, authentiek, natuurlijk, kwamen soms amateuristisch over. Ze waren aandoenlijk, we voelden de lichtheid van het bestaan ondanks een zekere geladenheid. De wereld werd soms op een kinderlijke manier afgebeeld. Het bleek dat deze reeks gemaakt werd door Janne Leppens samen met haar zus Lisse die een mentale beperking heeft. Dit is een staaltje van participatieve fotografie. Janne Leppens gaf de regie gedeeltelijk uit handen en hierdoor werd een nieuwe en andere wereld geschapen ten voordele van de agency van haar zus.”

Jurylid Jo Schelstraete: “Voor mij was het de vierde maal dat ik mocht jureren voor de Grote Prijs Sociale Fotografie. Naast het steeds stijgend aantal deelnemers zie ik vooral de kwaliteit van de werken toenemen. Het is duidelijk dat, door de jaren heen, fotografen elkaar inspireren. Veel inzendingen gaan over gevoelige onderwerpen. Dit bewijst nogmaals dat sociale fotografie verbindt én taboes doorbreekt. Ik kijk al uit naar de volgende editie!”

De juryleden van de Grote Prijs Sociale Fotografie 2023 in actie: Hilde Braet, Jo Schelstraete en Freya Maes. Foto: Hendrik Braet

Prijsuitreiking van de Grote Prijs Sociale Fotografie op 13 juli 2023 in Ons Huis in Gent. De foto's van de zeven laureaten werden onder grote publieke belangstelling tentoongesteld tijdens de Gentse Feesten.

Op de foto van links naar rechts: Inge van Mill (laureaat), Silke Winne (laureaat), Hendrik Braet (Linx+), Jeffrey De Keyser (laureaat), Sandra Temmerman (Linx+), Bram Mönster (laureaat), Janne Leppens en zus Lisse (winnaars GPSF 2023), Karolien Verheyen (laureaat), Hilde Braet (jurylid). Laureaten Filip Erkens en Geert Van Hijfte waren niet aanwezig. Foto: Jo Schelstraete

GPSF 23

**ZESDE GROTE PRIJS
SOCIALE FOTOGRAFIE**

Janne Leppens

“Ik focus op het sociale. Ik betrek andere mensen in mijn werk.”

“Fotografie was liefde op het eerste gezicht”

Janne Leppens is de verdiende winnares van de Grote Prijs Sociale Fotografie 2023. Met haar treffende fotoreeks over hoe is om te leven met een zus met een beperking wist ze zowel de jury als het publiek in te pakken. Janne is een fotografe die veel in haar mars heeft.

Welke studies volg je, Janne?

Janne Leppens: “Ik ben net begonnen met een master in de beeldende kunsten, met afstudeerrichting fotografie. Ik zal nog een jaar een educatieve master volgen om te kunnen lesgeven. Ik volgde ook een kunstrichting in het secundair onderwijs, maar ik had nooit gedacht om daarna fotografie te volgen. Maar toen ik tijdens een opendeurdag een school bezocht, was fotografie liefde op het eerste gezicht. Ik wou een eigen stijl ontwikkelen met voldoende inbreng van fotografen en deze school kwam hieraan tegemoet.”

Hoe ben je ertoe gekomen om de reeks over je zus Lisse te maken?

“Ik zat in mijn tweede jaar – het was toen nog volop het coronatijdperk – en kreeg als opdracht om een non-fictie reeks te maken die dicht bij mezelf stond. Ik koos toen om in beeld te brengen hoe het is om te leven met een zus met een beperking. Naast het perspectief van mijn zus probeerde ik ook de perspectieven van andere familieleden te betrekken.”

Welke bedoeling had je met je werk?

“Ik wou inzicht geven in onze familie en hoe het is om te leven met iemand met een beperking, zowel de positieve als negatieve aspecten hiervan. Ik wou ook emoties meenemen in mijn verhaal. Vaak krijgen we moeilijke reacties van omstaanders als het over mijn zus gaat, maar ik wou ook de vele positieve kanten uitlichten.”

Hoe ging je te werk?

“Ik wou vooral mijn zus haar beeld op de wereld vastleggen, maar ik vond geen manier om dit zelf te doen. Ik vond de oplossing door haar een wegwerpcameraatje te geven. Dit vond ze heel leuk. In haar ogen is het ook haar project. In feite is dit waar, want ze heeft er ook een heel groot aandeel in. In haar ogen heeft ze ook de Grote Prijs Sociale Fotografie gewonnen. De grote kartonnen cheque die toen overhandigd is, hangt op haar kamer. Ze had niet altijd zin om te fotograferen. Soms was ze een week op internaat geweest en had ze geen enkele foto genomen. Maar de opvoeders herinnerden haar er soms aan. Maar dan nam ze soms twintig maal dezelfde foto van een gebouw. Ik kon hier met haar niet goed een gesprek over voeren. Ik moest gissen wat ze in beeld probeerde te brengen en waarom.”

Wat heeft je zus?

“Ze heeft een zeldzame mutatie op het X-chromosoom. Het is in feite een enorme toevalligheid dat dit is gebeurd. Het komt heel weinig voor. Mentaal functioneert ze als een kleuter. Ze kan tot drie tellen en haar eigen naam schrijven. Maar ze is mondig en ze sport veel.”

Je maakte van dit project ook een boek. Waarom deed je dat?

“Met een boek kun je makkelijker een verhaal vertellen. Je kan het overal op je gemak bekijken en het is doorgeefbaar. Je hebt het altijd binnen handbereik om het te tonen. Met een boek heb je meer mogelijkheden. Het was dan ook moeilijk om mij voor de fotowedstrijd te beperken tot een selectie van tien beelden.”

Toch is het gelukt! Je hebt gewonnen.

“Ja inderdaad, maar ik heb voor deze nauwe selectie bepaalde aspecten moeten laten vallen. Toch ben ik blij dat ik ook het boek op de expo kon tonen.”

Wat soort fotografe ben jij?

“Dat is een moeilijke vraag. Ik heb het nog niet helemaal gevonden, denk ik. Ik focus op het sociale. Ik betrek andere mensen in mijn werk.”

“Met een boek kun je makkelijker een verhaal vertellen. Je kan het overal op je gemak bekijken en het is doorgeefbaar.”

Je staat zelf niet graag op de voorgrond?

“Inderdaad. Ik kreeg dit als werkpunt mee van mijn docenten. Ik kom zelf niet genoeg in the picture. Ik kom zelf ook bijna niet in beeld in het werk over mijn zus. Inderdaad een werkpuntje (lacht).”

Wil je zelf graag een professioneel fotografe worden?

“Ik zou dit graag combineren met lesgeven of in een creatieve werkplaats mensen met een beperking begeleiden. Ik denk dat die combinatie mij wel zou liggen.”

Een interessant werk van jou is ‘The story is yours’. Kan je daar iets meer over vertellen?

“De foto’s voor dit project vond ik in de kringloopwinkel: vijf dozen dia’s met reisfoto’s uit Turkije. Ik propte meerdere dia’s tegelijk in de diaprojector en creëerde zo nieuwe beelden, waar ik een nieuw verhaal bij bedacht. Om het een nog meer filmisch gehalte te geven, plaatste ik ondertitels van een bestaande film bij de beelden. Bij elk beeld kan de toeschouwer dan zijn eigen verhaal bedenken. De bedoeling is dat de beelden de fantasie prikkelen. Het is een volledig open werk geworden. Ik heb ze geprint, in vintage kaders geplaatst en zo terug afgegeven aan de kringloopwinkel. Zo was de cirkel rond. Ik heb de uitleg erbij geplaatst en mijn e-mailadres opgeschreven. Jammer genoeg heb ik nog geen e-mails ontvangen.”

Met je project ‘Amili Haha’ fotografeer je mode gemaakt door mensen met een beperking. Je toont met dit en veel van je projecten dat je sterk sociaal geëngageerd bent. Is dat de richting die je wil uitgaan?

“Ja, ik wou niet gewoon fashion fotograferen. Ik vond het belangrijk dat hierin ook een sociaal aspect verweven zat. Zuiver commercieel werk is niet mijn ding. Ik doe dit momenteel wel af en toe als opdracht omdat ik daar veel uit kan leren, maar in de toekomst zal ik dit proberen te vermijden en de sociale toer blijven opgaan.”

“Zuiver commercieel werk is niet mijn ding. Ik doe dit momenteel wel af en toe als opdracht omdat ik daar veel uit kan leren, maar in de toekomst zal ik dit proberen te vermijden en de sociale toer blijven opgaan.”

Is de sociale insteek belangrijker dan het kwalitatieve resultaat?

“Mijn doel is om altijd kwaliteit te brengen. In mijn laatste project heb ik iemand met een beperking begeleid in een fototraject. In het verhaal dat hij uiteindelijk bracht, zaten naast goede foto’s ook mindere foto’s, maar die waren wel nodig om het verhaal te kunnen brengen. Soms is een niet-kwalitatief beeld toch belangrijk in het geheel. Ik werk minder met individuele beelden. Ik wil telkens meerdere beelden combineren tot een verhaal.”

Wat zijn je toekomstplannen?

“Ik hoop dat mijn educatieve master wat deuren zal openen. Ik zal kijken wat de mogelijkheden zijn voor interessante stages. Verder weet ik nog niet goed wat voor eigen project ik nog zal doen. Het wordt tijd dat ik eens brainstorm met mezelf. Ik denk eraan om het proces dat ik uitwerkte voor die ene persoon in het begeleiden van zijn fototraject verder uit te diepen op maat van groepen.”

Veel succes, Janne!

— Hendrik Braet / Foto’s Janne: Hendrik Braet

“Ik wou vooral mijn zus haar beeld op de wereld vastleggen, maar ik vond geen manier om dit zelf te doen. Ik vond de oplossing door haar een wegwerpcameraatje te geven.”

Meer info over de hier genoemde fotoprojecten:

www.janneleppens.com.

De expo waarnaar Janne in dit interview verwijst, vond plaats tijdens de Gentse Feesten in juli 2023. De foto's van alle laureaten van de Grote Prijs Sociale Fotografie waren toen tien dagen lang te zien in Ons Huis op de Vrijdagmarkt in Gent.

Janne Leppens

Lisse

‘Lisse’ gaat over mijn zus met een verstandelijke beperking. Met deze fotoreeks geef ik een inkijkje in ons leven als gezin samen met Lisse. Velen denken dat het alleen maar een grote moeilijkheid is, maar met deze foto’s wil ik laten zien dat het ook veel andere aspecten heeft. Haar aanwezigheid in ons gezin geeft ook veel liefde, plezier en voldoening.

De foto’s zijn gemaakt in samenwerking met mijn zus: de vierkante foto’s zijn van mij, de rechthoekige foto’s zijn van haar. Haar foto’s geven inzicht in hoe zij het leven ziet en welke voorwerpen zij belangrijk vindt om af te beelden.

Deze beeldenreeks laat mensen stilstaan bij de verschillende emoties die wij hebben als gezin en die van Lisse zelf. Ik hoop dat ik met het tonen van deze beelden mensen laat zien welke schoonheden en moeilijkheden het met zich meebrengt.

Dit project is ook vertaald in een boek. Door persoonlijke brieven in mijn boek te combineren met foto’s is ons verhaal te lezen en te bekijken.

Gefotografeerd met middenformaat camera en kleinbeeld camera.

Deze beeldenreeks laat mensen stilstaan bij de verschillende emoties die wij hebben als gezin en die van Lisse zelf. Ik hoop dat ik met het tonen van deze beelden mensen laat zien welke schoonheden en moeilijkheden het met zich meebrengt.

Bram Mönster

Kind aan huis – ‘Slamie’ en ‘Knopjes’

Deze serie vertelt over gewone aangelegenheden die inhoudelijk gestalte geven aan wat mensen voor elkaar kunnen betekenen. Dagdagelijkse taferelen die op zichzelf banaal lijken, maar zeer betekenisvol zijn in de relaties die we als individuen met elkaar onderhouden.

De mogelijkheid een gezin van binnenuit vrijblijvend te kunnen documenteren is niet evident en vergt een intermenselijke band met de personen in kwestie. Myeloïde leukemie van de jongste telg heeft deze inhoud geïntensifieerd en binnen de bubbel de onderlinge betrokkenheid op scherp gesteld.

‘Kind aan huis’ is in eerste instantie een ode aan vriendschap.

De eerste foto uit de reeks is dan ook een zelfportret genomen tijdens één van de eerste zware behandelingen van Samuel (Slamie) gedurende zijn langdurig verblijf op de kinderafdeling in het UZ van Leuven. Elisabeth (Knopjes) heeft zich, als oudere zus, altijd ontfermd over haar broertje en samen vormen zij in mijn ogen het hedendaagse equivalent van ‘Jip en Janneke’ – en dit tot op de dag van vandaag.

'Kind aan huis' is in eerste instantie een ode aan vriendschap.

Filip Erkens en Geert Van Hijfte

Ook wij – 15 portretten over inclusie

Sofie, Brent en Lucas – drie krachtige jongvolwassenen met een beperking – schreven een boek over inclusie. Professoren, ouders, hulpverleners, specialisten... ieder een heeft wel al eens zijn gedacht verteld over inclusie. Maar het verhaal is nog nooit geschreven door personen met een beperking zelf.

Sofie, Brent en Lucas organiseerden zelf een project met de universiteit van Gent en verzamelden daarin 15 getuigenissen van jongeren met een brede waaier aan beperkingen over hun kijk op inclusie. Het zijn stuk voor stuk eerlijke inkijken in het leven van jonge mensen met veel ambities, dromen én hindernissen op hun pad. Over mobiliteit, psychisch welzijn, onderwijs, werk, wonen, liefde, vriendschap, vrije tijd... De stem voor inclusie is nog nooit zo rechtstreeks gebracht. De toon is positief en de verhalen inspirerend en vol hoop.

Filip en Geert hadden de eer om portretten te mogen maken van alle geïnterviewden. In reportagestijl tijdens een bijeenkomst van alle 15 storytellers.

Het boek 'Ook wij' (uitgeverij Garant) ligt sinds 8 mei 2023 in de boekhandel.

Meer info over het project: www.ookwij.be.

Professoren, ouders, hulpverleners, specialisten... iedereen heeft wel al eens zijn gedacht verteld over inclusie. Maar het verhaal is nog nooit geschreven door personen met een beperking zelf.

Inge van Mill

Syrisch gezin Ghadban

Deze fotoreeks toont een beeldverslag van de Syrische familie Ghadban in Nederland. Het gezin bestaat uit vader Aiman en moeder Amina, dochter Laian en zonen Mahmoud en Abadi.

In 2014 komt het gezin in Nederland aan. Door de oorlog in eigen land ontvluchten ze in 2012 Syrië. Eerst met een auto via de bergen naar Libanon, dan naar Cairo (Egypte) waar ze een maand verblijven, daarna per bus naar Libië, waar ze een jaar en acht maanden wonen. Zoon Abadi wordt er geboren. Om geld te verdienen werkt Aiman 16 uur per dag in verschillende restaurants als chef-kok. In Syrië was hij ook chef-kok en hadden ze een goed leven, totdat de burgeroorlog uitbrak.

In Nederland probeert het gezin te integreren en hun plek te vinden. Aiman en Amina hebben maar een paar spullen kunnen meenemen uit Syrië, waaronder fotoalbums. De familie is dankbaar dat ze in Nederland wonen, ze voelen zich er veilig en ze wonen in een prettige buurt in Sassenheim. De kinderen spelen met elkaar en ze lijken gelukkig.

Daarnaast valt het integreren hen soms ook zwaar, omdat de gebruiken en manieren in Nederland anders zijn en ze een nieuwe taal moeten leren. Aiman was altijd aan het werk en ontving veel aanzien als chef-kok van een restaurant in Syrië, dit is nu weggefallen.

Ze zouden graag teruggaan naar Syrië als Assad verdreven is en zodra het weer veilig is. Maar in de toekomst wordt het wellicht lastig om terug te keren naar Syrië wanneer er vele jaren verstrijken en de kinderen verder opgroeien in Nederland. Het gezin is in 2020 genaturaliseerd.

Het integreren valt hen in Nederland soms ook zwaar, omdat de gebruiken en manieren er anders zijn en ze een nieuwe taal moeten leren.

Jeffrey De Keyser

Catharsis

Catharsis is een fotografische reeks die zich expliciet inschrijft in de surrealistische traditie waarin het onderscheid tussen droom en realiteit, het bewustzijn en het onderbewuste, de ratio en het gevoel wordt opgegeven.

Het is een associatieve beeldenstroom die surrealistische droombeelden afwisselt met vervagende herinneringen en gesublimeerde verlangens.

Catharsis volgt bewust geen lineaire verhaallijn (al is er wel een rudimentaire narratieve structuur terug te vinden), maar daalt langs een onvoorspelbaar pad af naar de diepten van de psyche. Het geheel is een fragmentarische collage die zowel louterend als verontrustend werkt.

Alle foto's uit deze reeks werden genomen in een 'straatfotografische' context in steden als Brussel, Rome, Londen en Seoel. Mijn doel als straatfotograaf is om een stukje van de menselijke conditie in beeld te brengen en een glimp van het onderbewustzijn te reflecteren door middel van een universele beeldtaal.

De reeks Catharsis was in 2020 al te zien op het London Street Photography Festival en tussen 2019 en 2022 in 17 Vlaamse cultuurcentra als rondreizende tentoonstelling voor Fotografiecircuit Vlaanderen. De reeks werd ook gepubliceerd op diverse internationale fotografiewebsites zoals Eyeshot Magazine en Life Framer.

Catharsis volgt bewust geen lineaire verhaallijn (al is er wel een rudimentaire narratieve structuur terug te vinden), maar daalt langs een onvoorspelbaar pad af naar de diepten van de psyche ...

Karolien Verheyen

Ierland

Ik woonde van 2000 tot 2011 in Ierland. Rond 2004 maakte ik een reeks van foto's met mijn Bronica 6x6 analoge camera in Glenbeigh, Co. Kerry op Rossbeigh beach. Elk jaar gaan hier paardenraces door op het strand.

Het zijn jonge mannen die de teugels nemen – vaak niet ouder dan 13 of 14 jaar. Heel de familie komt mee, met grote wagens, karren en hun prachtige paarden. De jongens worden gewogen, de paarden worden voorgesteld en vervolgens kan er gewed worden.

Ik bracht er een middag door en maakte beelden van deze unieke wedstrijd.

De negatieven werden recent door mij gescand met mijn professionele scanner. Daarna werden ze in Photoshop lichtjes bewerkt: contrast vergroten, beetje doordrukken of tegenhouden...

Deze reeks brengt mij terug naar mijn leven in Ierland. Het toont een beeld van een land waar mensen van paarden houden, waar paarden soms in de ruige natuur hun dagen doorbrengen... van een land waar geld ingezet wordt op paarden, waar geld gewonnen wordt en weer verloren...

Deze reeks brengt mij terug naar mijn leven in Ierland. Het toont een beeld van een land waar mensen van paarden houden, waar paarden soms in de ruige natuur hun dagen doorbrengen... van een land waar geld ingezet wordt op paarden, waar geld gewonnen wordt en weer verloren...

Silke Winne

JIJ

JIJ gaat over de zoektocht naar mijn biologische vader.

1987: En plots staat je wereld volledig op zijn kop als je te horen krijgt dat je vader niet je biologische vader is. Het gevolg is een onvermijdelijke zoektocht naar de wortels van je bestaan. Pas na het overlijden van mijn moeder doe ik een DNA-test, en die brengt me in een ver verleden in Algerije.

Voor minstens zes maanden stort ik me in de genetische genealogie en dit helpt me om mijn reis de start te geven die ze nodig heeft. Na één jaar stambomen uittekenen, reis ik zelf naar Algerije om verder te speuren. Het wordt een reis met afwijzing, maar ook veel omarming. Na een intense zoektocht van uiteindelijk twee jaar vind ik mijn biologische vader. Maar ik kom te laat. Hij is helaas al drie jaar overleden.

In één klap krijg ik er vijf halfzussen en één halfbroer bij. En ook nog tantes, nichten en neven... Al hun verhalen en foto's weerspiegelen herinneringen die mijn vader beetje bij beetje tot leven brengen. Maar toch rouw ik om alles wat niet meer in te halen is.

Tijdens deze zoektocht fotografeer ik, echt en puur. Soms ben ik toeschouwer, soms zit ik er middenin. Ik ga vooral heel intuïtief te werk. Het wordt een weerspiegeling van momenten en vooral liefdevolle mensen om mij heen, die soms al voor me openstaan nog voor ze weten hoe we exact verwant zijn.

Twee werelden en culturen die samenkomen. Een zoektocht naar wat ons verbindt. En hierin schuilt voor mij een schitterende, authentieke schoonheid. Maar ik ben ook soms verdrietig, of laat tranen na, maar de momenten van euforie nemen de bovenhand. Het fotograferen helpt me mezelf staande te houden.

Twee werelden en culturen die samenkomen. Een zoektocht naar wat ons verbindt. En hierin schuilt voor mij een schitterende, authentieke schoonheid. Maar ik ben ook soms verdrietig, of laat tranen na, maar de momenten van euforie nemen de bovenhand. Het fotograferen helpt me mezelf staande te houden.

“Fotografie kan enkel gebruikt worden, het is aan degenen die het gebruiken om de wereld er iets beter mee te maken.”

Nick Somers

“Fotografie kan ons bewust maken van wat er gaande is”

Fotograaf Nick Somers was in 2019 laureaat van de Grote Prijs Sociale Fotografie en werkt vandaag als beeldredacteur bij de krant De Standaard. Wij zochten hem terug op.

Ik tref Nick Somers in Gent in een hip koffiesalon in de buurt van bibliotheek De Krook. Hij wil koffie met veel melk. Hij heeft immers nog een lange dag te gaan op de redactie van De Standaard, en heel de dag koffie is daarbij niet bevorderlijk. Nick is beeldredacteur en fotograaf bij De Standaard. Enkele keren per maand fotografeert hij voor de krant, maar het gros van zijn dagen vult hij als redacteur. Zijn taken variëren van beelden selecteren tot fotograferen brieven. Daarnaast kennen we Nick nog van de Grote Prijs Sociale Fotografie. In 2019 was hij laureaat met een reeks over mensen die last menen te hebben van de alomtegenwoordige straling van gsm's en wifinetwerken.

Dag Nick, hoe gaat het met je job bij De Standaard?

Nick Somers “Het is allemaal super interessant. Ik heb op een wat andere manier naar fotografie leren kijken. Je moet de krant als een geheel zien. En jouw eigen favoriete beeld is daardoor niet noodzakelijk het juiste voor het stuk of de pagina. Je moet bij een beeldkeuze ook met een hoop andere zaken rekening houden.

Ik heb gelukkig enorm goede collega's om me heen. Ik ben niet formeel opgeleid, maar ze staan altijd klaar om iets uit te leggen of om me iets te leren. Het is een drukke job, maar ik doe het zeer graag. Ik heb er ook echt op gewacht om dit te kunnen doen. Na mijn afstuderen heb ik iets meer dan twee jaar in een biowinkel in Gent gewerkt. Toen uiteindelijk een vacature vrijkwam bij De Standaard heb ik er meteen op gereageerd.

Ik ben nu content met het evenwicht in mijn dagen als redacteur en als fotograaf. Ik heb de voorbije maanden vaak portretten gemaakt voor de literatueurbijlage van de krant en heb zo geweldige mensen mogen ontmoeten. Wie me bijvoorbeeld is bijgebleven is Donald Niedekker, een Nederlandse auteur die in de natuur woont en het prachtige boek ‘Ochtenden’ schreef. Daarin maakt hij haast meditatieve beschrijvingen van die natuur tijdens ochtendwandelingen. Donald is een buitengewoon zachte en vriendelijke man. Ik heb die dag lang met hem in de natuur gewandeld, luisterend naar al de mooie, interessante verhalen die hij te vertellen had. Op de terugweg naar België bedacht ik me dat ik gezegend ben dat dit een werkdag voor mij was.”

Welk soort fotograaf ben je?

“Ik heb nooit zoiets gehad als ‘dit is nu echt mijn ding of stijl’. Alles kan me wel boeien en ik probeer zo veelzijdig mogelijk te zijn. Wat ik me goed herinner, is de eerste keer dat ik een film zag van de Zweedse regisseur Roy Andersson. Scènes in zijn films zijn steeds tableaux vivants waarin hij veel werkt met ruimte waarin mensen zich begeven. Visueel was er toen een klik: ik had iets ontdekt dat mij aansprak en dat ik begreep. Dat kijken naar en gebruiken van ruimte is blijven plakken. Ik herken vaak nog dingen van die films in mijn beelden.”

“Ik zie het een als voordeel dat iedereen tegenwoordig foto's kan nemen.”

Nick Somers

Hoe ben je er toe gekomen om een reeks te maken over mensen die zich slachtoffer voelen van elektromagnetische straling?

“Ik liep stage bij een krant en er was een brainstorm over mogelijke onderwerpen die we konden behandelen. Eén van de zaken die ik voorstelde was werken rond mensen die leven met een niet-erkende ziekte. Dat idee werd snel afgewezen. De krant kon zich moeilijk begeven in dit soort onderwerpen, zeker in tijden van fake news. Die snelle reactie bleef hangen en later, na de stage, besloot ik er mijn eindwerk over te maken. Ik zocht een werkwijze om enerzijds geen vrij spel te geven aan wat aanzien wordt als pseudowetenschap en anderzijds de mensen die ermee leven toch in hun waardigheid hun verhaal te laten doen. Want dat is net het punt bij dit soort fenomenen: ofwel is het echt, ofwel is het psychosomatisch, maar in beide gevallen zijn de symptomen even reëel en voelen deze mensen wat ze zeggen. En dus hebben ze ook recht op empathie.”

Welk doel streef je na binnen de perswereld?

“In het grote plaatje vind ik het belangrijk dat er kwalitatief en objectief nieuws bestaat. Fotografie en dus beeldvorming spelen daarin zeker ook een belangrijke rol en daartoe wil ik bijdragen. Maar ik werk niet met die gedachte in mijn hoofd. Er is een kleiner plaatje. Namelijk dat ik op een werkdag op de redactie mijn pagina's zo

mooi en duidelijk mogelijk probeer te maken. Of dat ik als fotograaf het best mogelijke beeld probeer te maken. Ik denk dat als ik dit elke dag nastreef, het grote plaatje zich doorheen de tijd ook zal voltooien.”

Wat vind je van de kritiek van Filip Claus (ook in deze RAUW) dat beelden vroeger meer op zich stonden in de krant en dat er meer ruimte was om op reportage te gaan?

“Vergeleken met Filip Claus ben ik nog niet zo lang actief in dit wereldje. Dus mijn mening over wat iemand met zijn decennia aan ervaring zegt, kan best met een korrel zout worden genomen. Wel zie ik nog altijd kwalitatieve reportages en beeld dat op zich staat.

Ik denk dat er tegenover vroeger bovenal meer nieuws wordt gefotografeerd, puur in kwantiteit. Agentschappen met fotografen zijn overal gegroeid, in ons land en overal ter wereld. Met hun alomtegenwoordigheid en snelheid hebben ze deels de rol overgenomen van de eigen fotografen die naar het nieuws uitgestuurd worden. Met zo'n instant-aanbod aan beeld kan in principe elk verhaal meteen voorzien worden van beeld. Het nieuws is zo ook sneller geworden. En met meer beeld in de kranten, ook online, kan ik best geloven dat foto's hierdoor meer een standaard onderdeel van artikels zijn geworden dan iets

dat meer spaarzaam en dus met grotere impact gebruikt wordt.

Gelukkig hebben kranten nog wel hun eigen fotografen waarmee veel eigen producties worden gemaakt. En gelukkig hebben deze agentschappen ook veel sterke fotografen in dienst. Het is dan aan de beeldredacteur om het beste te halen uit dit aanbod en de samenwerking met de fotografen.”

“Ik herken vaak dingen van de films van Roy Andersson in mijn beelden.”

Nick Somers

Vind je dat fotografie de wereld een beetje beter kan maken?

“Dat is een moeilijke vraag. Het maakt de wereld zeker niet slechter. Ik zie fotografie voornamelijk als een tool. Er is al veel miserie gefotografeerd en er wordt nog steeds veel miserie gefotografeerd. Fotografie zal dat zeker niet oplossen. Maar het kan ons wel bewust maken van wat er gaande is. Ik zie het ook als een voordeel dat iedereen tegenwoordig foto's kan nemen. Bijvoorbeeld bij de

protesten in Iran. Zonder beeld dat toen met hun gsm's gemaakt werd, waren wij totaal niet op dezelfde manier bewust geweest van wat daar aan het gebeuren is. Maar een tool kan ook voor slechte doeleinden gebruikt worden. Dat iedereen foto's kan maken, werkt ook desinformatie in de hand. En fotografie wordt even goed ingezet voor propaganda van foute regimes of zelfs politieke partijen hier bij ons. Fotografie kan enkel gebruikt worden, het is aan degenen die het gebruiken om de wereld er iets beter mee te maken."

Wat wil je nog bereiken?

"Dat vind ik een nog moeilijkere vraag (lacht). Zoveel mogelijk! Ik heb geen duidelijk plan. Ik ben tevreden met de plek waar ik nu werk, dat was lang een droom, en ik wil daar zoveel mogelijk leren. En als ik daar verder mee doe, zal een volgende kans wel volgen uiteindelijk, en dan zie ik wel."

Waarvoor mag de krant je altijd uit je bed bellen?

"Eigenlijk voor heel veel zaken. Dat mag voor iets banaals om de hoek zijn. Ik ben geen moeilijke mens (lacht)."

— Hendrik Braet / Foto Nick: Hendrik Braet

www.nicksomersphoto.com

Protest in Brussel naar aanleiding van de moord op George Floyd. Foto: Krasnyi Collective / Karim Brikci-Nigassa

Ali Selvi (Krasnyi Collective)

“Middenin de actie voel ik me echt thuis”

Krasnyi Collective brengt acties van sociale bewegingen in beeld. Sinds 2013 is Ali Selvi een van hun vaste fotografen. Sociale fotografie op het scherp van de snee.

“Ik wil dingen weergeven zoals ze zijn, dus de mensen die ik fotografeer wil ik ook op een natuurlijke wijze tonen.”

Ali Selvi

Ali Selvi: “Eigenlijk zien we Krasnyi als deel van de strijd die we documenteren. We voelen ons daarbij echt militanten. We zijn met acht. Natuurlijk hebben we allemaal een andere stijl, maar er is wel een minimum aan betrokkenheid die een sociale fotograaf nodig heeft om het verhaal dat we zoeken te vertellen. Stel, je maakt een reportage over vluchtelingen, dan moet je dichtbij die mensen staan, anders mis je de feeling die nodig is om hun verhaal te vertellen. Sociale fotografie kan niet zonder interactie om een verhaal te brengen. Dat kan met een glimlach of door mensen diepgaander te bevragen. Dat sprak mij ook aan toen ik bij Krasnyi begon, want ik kan niet goed aan de figuurlijke zijlijn staan bij acties en betogingen. Middenin de actie, daar voel ik me echt thuis. Letterlijk zoek ik verschillende hoeken op om een moment vast te leggen.”

Vanwaar de keuze om op die manier en op die thema's te werken?

“Zelf was ik niet betrokken bij de oprichting in 2011, maar de insteek toen was – en is nog steeds – dat we iets nodig hadden dat het verhaal van de strijdende massa

in beeld brengt. En zo werd Krasnyi Collective geboren. Vandaag zijn we niet meer het enige collectief dat met dit thema aan de slag gaat, maar toen was daar wel nood aan. En dat moest ook op een andere manier gebeuren dan in de gewone pers. Die probeert vaak ‘neutraal’ te blijven, maar los van het feit dat zo iets niet kan, zijn hun beelden zelfs eerder negatief. Ik denk concreet aan de berichtgeving rond de opvangcrisis van asielzoekers. Het zijn geen slechte beelden, maar de fotografen van dienst worden wel gedreven door de achterliggende gedachte dat ze hun beeld uiteindelijk moeten verkopen. Hoewel ze vaak begaan zijn met de problemen en die ook willen aankaarten, moeten ze ook aan hun eigen portemonnee denken. Krasnyi Collective werkt niet vanuit dat verdienmodel. We hebben in onze groep wel professionele fotografen, maar ons werk is hun activistische uitlaatklep na de werkuren. Onze beelden zijn wel te koop en stellen we nu en dan tentoon.”

Zijn dat dan de voornaamste manieren waarop jullie het grotere publiek opzoeken?

“Uiteraard zijn we ook actief op sociale media. Het gebeurt dat een mediagroep zelf bij ons aanklopt, ook al mikken we niet op grote mediagroepen. Knack bijvoorbeeld of het Franse L’Humanité en het internationale Vice. Voor ons zijn onze doelgroepen veeleer maatschappelijk gerichte organisaties, zoals ngo’s en vakbonden. Ondertussen kennen ze ons al een beetje en houden ze ons op de hoogte. Bijgevolg moeten we niet altijd op zoek gaan naar acties en hebben we een goed gevulde, collectieve agenda. Dan verdelen we onderling wie er gaat en met hoeveel.”

Op wat voor acties kom je dan terecht?

“Dat zijn soms betogingen in Brussel, grote manifestaties. Heel interessant! Hoewel je dikwijls dezelfde route aflegt, lukt het steeds om daar een eigenheid in te vinden en vast te leggen. Ook de actie van Code Rood (een coalitie van milieuorganisaties die via burgerlijke ongehoorzaamheid de sociaal-ecologische transitie op de agenda wil zetten) tegen Engie deze zomer, was heel bijzonder om mee te maken. De activisten waren gekleed in verfpakken, wat coole shots opleverde. Daar waren we dan ook met een aantal van ons collectief. Ook de betogingen in Parijs tegen Éric Zemmour, een rechtse presidentskandidaat, waren heel spectaculair. Daar liep ik mee met een Antifa-

Blokkade van TotalEnergies in Feluy. Foto: Krasnyi Collective / Ali Selvi

“Sociale fotografie kan niet zonder interactie om een verhaal te brengen.”

Ali Selvi

Fragment uit de reeks Vive la Commune.
Foto: Krasnyi Collective

29 mei 2023, Actie tegen Vlaams Belang in Brussel. Foto: Krasnyi Collective / Ali Selvi

groep, waardoor de politie mij mee inrekende. Toen moest ik mijn identiteitskaart tonen en omdat ik geen perskaart heb, kreeg ik daarna een boete in de bus. Uiteraard hebben we dat aangevochten met Krasnyi Collective, door een brief te schrijven en aan te tonen wat we doen.”

Hoe reageren politiemensen op camera's? Je hoort al eens verhalen van filmende smartphones die 'per ongeluk' kapot gaan tijdens hevige protesten.

“Ik probeer ze soms uit de weg te gaan, een beetje aan te voelen wat de sfeer is. Er zijn gevallen waarin fotografen of zelfs journalisten brutaal worden aangepakt. Er zijn fotografen die een matras op hun hoofd krijgen, die hun camera op de grond zien gegooit worden of zelfs worden gevangengezet omdat ze iets in beeld proberen te brengen dat de overheid stil wil houden. Vooral bij kleinere acties voel je bij de politie verbaal of non-verbaal wel wat spanning om in beeld gebracht te worden, ze appreciëren dat eerder niet. Een van onze reportages ging daar zelfs over, Don't Shoot, over politiegeweld tegenover actievoerders en fotografen.”

Is het als Krasnyi-fotograaf niet heftig om sociaal onrecht te zien?

“Over het algemeen valt dat wel mee, sprekend vanuit mijn ervaring. Hier in West-Europa zijn we gemiddeld beter af. Rond de Middellandse Zee zie je andere dingen. Er zijn fotografen die foto's vastleggen van verdronken migranten. Dat is heftig! Toch zie ik hier ook dingen die mij niet onbewogen laten. Je wil iets kunnen doen en voelt je daarna schuldig omdat je positie niet veel actie-ruimte biedt. Als je die emotie ook in je foto kan vervatten, kan dat mensen in beweging krijgen, althans in de brede zin van het woord: actie laten ondernemen, een verschuiving in het denken teweegbrengen... Maar maak van mij nu geen sensatiezoeker! Het gaat er meer om dat we de realiteit, en daar horen miserie en emoties bij, niet uit de weg gaan. Het is onze plicht om de waarheid te tonen, sociale wantoestand of niet.”

Maakt het zien van teveel choquerende beelden ons onverschilliger voor andere beelden?

“Ja! Het is niet evident om altijd emotionele beelden te bekijken. Vandaag is er door de bredere toegankelijkheid van het medium fotografie – op zich een goede zaak! – vaak een verdovend overaanbod. Dan krijgen we misschien een afgezwakte beleving van wat de foto op zich kan losmaken. Er spelen ook andere factoren mee, zoals de locatie, de ernst en het probleem op zich. Toch recupereert een mens wel van zo'n grote hoeveelheid beelden. Laat ons even bekomen, vergeten en dan lukt het wel weer. Mensen worden niet permanent immuun of ongevoelig voor beelden. Het blijft aanspreken.”

Niet enkel wat je op beeld vangt, maar ook hoe je dat presenteert, speelt mee in fotografie. Hoe kijk je daarnaar?

“Esthetiek is niet primair, in tegenstelling tot de boodschap, het verhaal dat een foto vertelt. Tekst kan ook helpen om een problematiek goed uit de doeken te doen, soms kan het niet anders, maar we proberen het beeld te laten domineren. Niet-esthetische beelden kunnen dus essentieel zijn voor mijn fotoreeks. Ik heb wel oog voor esthetiek, al is dat instrumenteel aan wat ik wil vertellen. Zo kan ik fotograferen in zwart-wit als ik vind dat de kleuren van een foto je afleiden van het tafereel. Een bijkomend voordeel is dat je met zwart-wit ook je compositie beter kan laten werken. Buiten dat en nog wat minimale bewerkingen, zoals belichting en contrasten, manipuleer ik mijn beelden niet. Ik wil dingen weergeven zoals ze zijn, dus de mensen die ik fotografeer wil ik ook op een natuurlijke wijze tonen. Als ik een ander project wil doen, dan kan het zijn dat ik poseren geschikter vind.”

“We willen het verhaal van de strijdende massa in beeld brengen.”

Ali Selvi

Een idee bij veel sociale fotografen is dat je soms gewoon moet vertragen, zelfs stilstaan, wachten, kijken en afdrucken tot de wereld aan jou iets geeft dat de moeite waard is om vast te leggen. Zou dit ook werken bij wat Krasnyi doet? Kan je met vertragen in beweging brengen?

“Teder van ons heeft zijn manier van werken. Voor mij kan het snel gaan als ik me op actuele zaken betrek. Dan is het vlug foto's nemen en terugkeren om een selectie te maken. Voor mij krijgt stilstand op een specifieke manier vorm. Voor langdurige projecten neem ik meer mijn tijd en stel ik mezelf vragen. Wat wil ik vertellen? Wat moet ik nog onderzoeken? De beelden die ik dan maak, laat ik voor wat ze zijn, tot ik er met een nieuwe blik naar kan kijken en over kan nadenken. Zijn het goede beelden? Wat kan beter? Het is een proces dat onbewust wat gegroeid is en beslist geen strak te volgen stramien vormt. Neem ik een foto waar ik me heel goed over voel, dan laat ik de reflectie al eens links liggen. En ben ik niet tevreden, dan keer ik terug.”

Bedankt voor dit interview, Ali. Succes met je komende fotografiewerk!

— Dries Van de Velde / Foto Ali: Michelle De Baene

www.aliselvi.be / www.krasnyicollective.com

SCHAFTTIJD

Havenarbeiders tijdens het eten van hun boterhammen in het ruim van een schip tussen de goederen. Jaren 1980.

Foto: Lieve Colruyt / collectie Amsab-ISG

92

Wedstrijd Bewogen Fotografen 2023

Al meer dan twintig jaar organiseert Linx+ de Bewogen Fotografen wedstrijd. (De eerste editie vond in 2000 plaats.) Een wedstrijd waarin we alle sociaal bewogen fotografen oproepen om foto's in te zenden over een bepaald thema.

Voor fotografie waarin de mens centraal staat. Voor fotografie die meer is dan esthetiek. Die maatschappelijke kwesties blootlegt en de samenleving vanuit een kwetsbaar standpunt toont. Die wantoestanden aanklaagt of sociale tegenstellingen in beeld brengt. Maar evengoed menselijke warmte en solidariteit laat zien – of net het tegenovergestelde daarvan. De onderkant en de onderbuik van de samenleving, maar evengoed het hart en de liefde van de mensheid. Schoonheid en lelijkheid en alles daartussen – zolang het maar getuigt van sociale bewogenheid.

'Schafttijd' was het thema van de Bewogen Fotografen wedstrijd 2023. Hoe brengen mensen hun lunchpauze vandaag door? Met een brooddoos vol lekkers? Of met een pita, pak frieten of quinoasalade van om de hoek? Samen met de collega's? In een luidruchtige refter of alleen voor de computer? Is de lunchpauze een moment van rust of eerder een bron van stress? Is die flexibel invulbaar of

wordt die streng gecontroleerd? Wordt de pauze gebruikt om te bewegen, te leren of af te spreken met vrienden?

71 fotografen stuurden in totaal 173 foto's in. De jury selecteerde daaruit 20 laureaten. Een gevarieerde reeks foto's, van portretten tot close-ups, van abstract tot humoristisch. Juryleden dit jaar waren **Wouter Van Springel**, **Ans Brys** en **Erwin Madereel**. De jury selecteerde de foto's zowel op hun fotografische kwaliteiten als op thematisch inhoudelijk vlak. Alle geselecteerde foto's dongen ook mee naar de publieksprijs. Stemmen kon online via onze website en tijdens de expo in AZ Jan Palfijn in Gent.

Aan elke fotograaf vroegen we een tekst te schrijven aan de hand van deze richtvragen: Wat kan je ons vertellen over je foto? Help ons kijken naar de foto: waarop moeten we letten? Waarom heb je dit beeld gemaakt? Wat doet fotograferen met jou? Hoe zie je jezelf als fotograaf?

De 20 geselecteerde foto's en het verhaal erachter lees je op de volgende pagina's.

De jury aan het woord

Voor onze wedstrijd **Bewogen Fotografen** konden we opnieuw beroep doen op een ervaren jury. Ondanks hun uiteenlopende achtergronden wisten ze snel én een unaniem een winnaar te kiezen. Maar vervolgens de top drie – en bij uitbreiding zelfs de top twintig – samenstellen, verliep heel wat stroever: het noopte hen ertoe een gedeelde derde plaats te voorzien.

Over de twintig laureaten en de top drie was de jury heel tevreden. Want ondanks het moeilijke thema ‘schaf-tijd’ zagen ze veel oog voor variatie en creativiteit. Bijgevolg spraken we een goedgemutste jury na het deliberatieproces.

Erwin: “Ik was eigenlijk aangenaam verrast door het inlevingsvermogen van onze kandidaten!”

Wouter: “Mensen leken wel geprikkeld om met dit thema aan de slag te gaan.”

Ans: “Tijdens en na corona sloop er een zekere afstandelijkheid in de fotografie, het maakt me vrolijk om terug menselijke verbinding aan te treffen in de foto’s die ik vandaag toegeschoven kreeg.”

Wat bracht jullie ertoe de foto van Guy Brinckman (zie volgende pagina) te kiezen als winnaar?

Erwin: “Het is een technisch sterk beeld van een wegenwerker die geniet van de lunchpauze, op het juiste moment genomen.”

Ans: “Het was ook een eerlijk en oprecht portret, wat het geheel ook kracht geeft. De blik, de houding, het verstill-

len, en zelfs alle rommel op de achtergrond: het klopt. Dit doodnormale moment van een lunch in een werfcontainer wordt hier iets poëtisch en kwetsbaar.”

Wouter: “Ik kreeg het gevoel dat er een connectie was tussen geportretteerde en fotograaf, wat met zwart-wit extra opvalt.”

Hebben jullie nog tips voor (beginnende) fotografen?

Erwin: “Wees aandachtig zodat je op het juiste moment je foto kan nemen en leef je zo goed mogelijk in na het vastleggen van een onderwerp, zeker bij sociale fotografie, omdat je het verhaal van mensen vertelt.”

Ans: “Fotografeer veel! Het is een taal die je moet leren. Als je eerst hebt leren kijken, kan je daarna wel op vorm en inhoud focussen. Blijf jezelf daarin oefenen tot het een evidentie wordt. Dat vraagt uiteraard opofferingen, maar de voldoening van het maken van een beeld is het meer dan waard.”

Wouter: “Verdiep je zeker in wat nodig is om goede beelden te maken en gooi daarna alle regels overboord. Verder is iedereen welkom om eens bij BREEDBEELD te komen piepen!”

Wie is Erwin Madereel?

Erwin werd geboren in Antwerpen, als derde kind van vier in een arbeidersgezin. Hij werkte dertig jaar als huisfotograaf in een Antwerpse uitgeverij. Erwin fotografeerde voor meerdere magazines en persagentschappen. Sport en sociale fotografie zijn de favoriete onderwerpen. Door fotografie uit hij graag zijn sociaal engagement. Zo begeleidde hij tijdens de coronajaren een groep werklozen voor het fotografieproject ‘All-in’ in samenwerking met BREEDBEELD.

Wie is Ans Brys?

Ans Brys is een Belgische documentairefotograaf, gevestigd in Antwerpen. Haar focus ligt vooral op interpersoonlijke verbindingen en in haar werk zoekt ze zowel visueel als inhoudelijk de schemerzone op. Ze werkt als zelfstandig freelancer voor NRC Handelsblad en publiceerde ook al in The New York Times, The Guardian, De Volkskrant, Vrij Nederland, Børsen, De Morgen, De Tijd en De Standaard. Voorts werkt ze aan persoonlijke projecten rond migratie en moederschap en geeft ze workshops aan kwetsbare groepen. Ze is oprichter van The Female Gaze en lid van Women Photograph en The Journal Collective. Sinds 2009 doceert ze fotografie in Professionele Bachelor Audiovisuele Technieken aan Sint Lucas Antwerpen.
www.ansbrys.com

Wie is Wouter Van Springel?

Wouter is arbeidspsycholoog van opleiding en heeft via het deeltijds kunstonderwijs fotokunst gevolgd (academie van Leuven en Antwerpen). Na een vijftal jaar bij uitgeverij Wolters Kluwer als redacteur, belandde hij 12 jaar geleden bij het Centrum voor Beeldexpressie als vormingsmedewerker. In 2018 maakte hij de overgang van het Centrum voor Beeldexpressie naar BREEDBEELD mee. Intussen is hij al vijf jaar directeur van BREEDBEELD. Zelf zijn creatieve kant invullen met fotograferen zit er vaak niet meer in met een veeleisende job, maar door elke dag met fotografie, film en mediakunst bezig te zijn wordt zijn creatieve honger toch gestild. Daarnaast is hij een grote fan van reizen, ballet en opera.
www.breedbeeld.org

Guy Brinckman / eerste prijs Bewogen Fotografen 2023

Verstilde momenten: Petru's werkpauze

Ik had al eerder geoefend op het fotograferen van collega's in de zorg, zoekend naar interessante keuzes in objectief, compositie en positie, en mezelf beschouwend als kijkend met kinderen, in een oefening om zonder vooroordelen en terughoudendheid de waarheid vast te leggen.

Daarvoor moest ik wel buiten mijn comfortzone treden en mijn eigen denkbeelden confronteren met het onbekende. Zo kwam ik tot de overtuiging dat ik met straatwerkers in contact moest komen, dus trok ik mijn stoute schoenen aan en vertrok.

Ik vond Petru tijdens zijn lunchpauze. Hij kijkt omhoog, mogelijk dromend over zijn thuisland of een hoopvolle toekomst. Schaf tijd is het zeldzame, afgebakende moment dat ons toelaat op deze manier even tot jezelf te komen, al kan dat ook in dialoog met collega's. En met Petru vond ik ook het besef dat onze samenleving grotendeels afhankelijk is van de inzet en vaardigheden van mensen zoals hem en zijn werkmakkers. Zij bouwen onze steden en gemeenten, bouwen letterlijk de fundamenten waarop we staan, maar krijgen ze daar ook wel rechtmatige waardering voor? Erkennen we hun expertise wel voldoende? Of wordt hun aanwezigheid enkel bepaald door economische motieven?

De kennismaking was inderdaad een oefening in het bewust worden van je vooroordelen. Het herinnert me eraan dat we verder moeten kijken dan oppervlakkige percepties en tevens erkennen dat elke individuele bijdrage waardevol is. We moeten de menselijkheid in elkaar blijven opzoeken, erkennen en waarderen, ongeacht afkomst of beroep.

Filip Van Zandycke / tweede prijs Bewogen Fotografen 2023

Frietflik

Omdat ik het gevoel heb dat er door de heersende polarisatie veel menselijkheid verloren gaat, wou ik dit beeld tonen. Ook flikken zijn mensen, en mensen moeten eten. Ook zij genieten van een hap van de frituur, al dan niet tijdens een eetpauze. Eten kan een band scheppen, zeker in het land der frieten. Al die diverse mensen die aan het werk zijn, onder meer de uitbaters met Albanese achtergrond, in de weer om de voorbijganger met lege maag een smakelijke, volle puntzak te bezorgen. Ik vraag me af hoe ze na een lange werkdag de vetgeur uit hun kleren krijgen.

Ik kon deze foto enkel nemen omdat ik terugga naar het basisprincipe van de fotografie: stilstaan, wachten en kijken. Zo neem ik mijn snapshots en stip ik hiermee iets aan dat verdere observatie verdient. In een stad als Brussel levert deze werkwijze wonderlijke resultaten op. Ik treuzel, kan 'onbewogen' en bedaard kijken naar het moois dat onze hoofdstad aan mij openbaart, zoals de 'frit' in 'fritland'. In feite is dat een combinatie van het Vlaamse 'friet' en Waalse 'frites', geflankeerd door een afbeelding van Manneken Pis. Brussel ten top.

Anne Scheers / gedeelde derde prijs Bewogen Fotografen 2023

Tijdcapsule

De foto is genomen in New York, in de tweede oudste taverne van de stad (open sinds 1847). Je voelt ook wel dat het retro is: het interieur is oud en robuust, met veel verweerd hout, er liggen geruite tafeldoeken gespreid en het model van de politiepet van de linkeragent gaat al jaren mee. Je zou bijna zeggen dat je de foto twintig tot veertig jaar terug in de tijd kan katapulteren, maar er zijn meer hedendaagse elementen, zoals de muts van de rechteragent en uiteraard de gsm's waar beide heren in verdiept zijn tijdens hun lunchbreak. Het lijkt hun vaste plek te zijn, als je ziet hoezeer ze er zich op hun gemak voelen.

Voor mij kleeft er door deze oudere, gedemodeerde materialen wat nostalgie aan deze scène. In mijn jeugd keek ik naar series als NYPD Blue, wat mijn mentaal beeld van New York erg beïnvloed heeft. Ik zag in mijn eerste oogopslag dus een stukje van die politiereeks terug in mijn trip naar New York. Door de gsm's waaide de nostalgische walm al snel over, dertig jaar geleden zou er immers een gezellig gesprek tussen de twee agenten hebben plaatsgevonden.

Als kunstenaar zie ik dat de mens, in zijn ongekunstelde habitat, mij nog het meest interesseert. Ook nu weer. Het is voor mij het meest rijke onderwerp.

Toon Van Hoof / gedeelde derde prijs Bewogen Fotografen 2023

100

Awaiting the guests

Beide foto's refereren naar het nuttigen van maaltijden, waarbij het element tijd een rol speelt. In de eerste foto wordt dit geduid door de ober die zijn uurwerk in de gaten houdt in een tijdloos landschap. De foto is genomen in het Sloveense Bled en is een mix van een klassiek landschapsbeeld en een restaurantscène/tafereel (stilleven). De tafel staat gedekt: witte borden, glimmende glazen, netjes gevouwen servetten en centraal een oranje gekleurd bloemstuk. Dit alles in een majestueus landschap, met zicht op een prachtig berglandschap.

Wat de pot schaft weten we niet, maar de setting wijst erop dat het gezelschap van vier een verfijnde keuken mag verwachten. Geen brooddozen of een snelle hap uit een automaat, maar een uitgebreide maaltijd in een ruimte zonder muren.

De communicatie tussen de twee obers bood een extra dimensie aan het verhaal. Kijk hoe ze met elkaar communiceren, waarbij één van hen zijn horloge (de tijd) in het oog lijkt te houden. Kijk ook naar de rode kleur van het touw dat rondom de eettafel is gespannen: de afscheiding tussen de tafelgasten en zij die niet behoren tot het gezelschap. Eten kan een privilege zijn, waarbij een select gezelschap zich de ruimte toe-eigent.

When time stood still

Ik probeerde in mijn beeld rond schafttijd ook het element 'tijd' een plek te geven, waar zowel de klok als het sixties/seventies interieur op een andere manier naar verwijst. Het ene meet het verloop van het verstrijken van de dag – het is kwart voor twee – en het anachronistische decor wijst net op stilstand. Hoewel we geen mensen zien eten, krijgen we wel een inkijk op wat al is gepasseerd, de afloop van een maaltijd in een lunchbar in Hong Kong, net na een enorm drukke lunchtijd. De teruggekeerde rust in de zaak wordt afgebeeld door de vrouw die alleen achterblijft, tokkelend op haar smartphone, achteraan in de zaak.

Ik voelde dus een aantal contrasten in dit beeld, zoals rust-drukke en tijd-tijdloos en dat sprak me wel aan als documentair fotograaf. In mijn werk tracht ik sociale aspecten te verbeelden, waarbij visuele onderdelen, zoals licht, compositie, kleur de kracht van het beeld mee uitdragen. Vorm en inhoud vergezellen elkaar, en het gebruik van metaforen kan een extra dimensie daarin geven.

Marc Machielse / publieksprijs Bewogen Fotografen 2023

De afsluitploeg

We zien twee mannen zitten in één van de toegangspoorten die leiden naar De Rooie Buurt, een stuk van het socialistische hart van Vlissingen, dat gesloopt wordt. Op de achtergrond zien we een speeltoestel dat de destructie voorlopig doorstaan heeft. Een groot deel van mijn jeugd heb ik hier gespeeld en toen ik hoorde van de sloopplannen, trok ik eropuit om verhalen en beelden te verzamelen. Ik vind het fijn om mensen zo te ontmoeten, in hun echte wereldje. Later op de dag wordt er nog een huis sloopklaar gemaakt, door de elektriciteit af te sluiten. Alvorens dit te doen besluiten de twee mannen, deel van de sloopploeg, nog een laatste groet te brengen, door de stroom te gebruiken voor de bereiding van de broodjes.

102

Eric De Loof

Roemanitisch

We zien op de afbeelding een groep vrienden, enthousiaste vrijwilligers die onderweg zijn naar Roemenië om een lading hulpgoederen te leveren aan verscheidene mensen: senioren, kinderen, leerlingen,... Het was het resultaat van een jaar vol inzet en liefde, waarin we bruikbare zaken verzamelden, sorteerden en repareerden. Om de lange afstand zo snel mogelijk te overbruggen, zie je hen langs de kant van de weg snel hun eten binnenwerken terwijl ze in gedachten verzonken zijn: zal de actie goed verlopen? Wat gaan we meemaken? Dit beeld is ook ergens een eerbetoon aan deze groep mensen. Zij voelden zich gesterkt door de dankbaarheid en vriendschap van de lokale Roemenen. Dankzij de gedrevenheid om volgend jaar een identieke actie te ondernemen, ontstond de groepsnaam 'lijden aan roemanitisch'.

Eric Vanzieleghem

Schafttijd

Om de schafttijd te documenteren ging ik op zoek naar een werf. Daar vond ik een werknemer die zijn smartphone controleert om zich even terug in zijn eigen wereld te brengen, tijdelijk verlost van de werkuren. Wat me aansprak was de herkenbaarheid van dit soort pauze, en tegelijk vond ik het een uitdaging om dit soort beeld vast te leggen, om met de privacybeperkingen indachtig toch iets met een publiek karakter te scheppen. Dat had ook te maken met het gegeven dat de meeste van mijn werken natuur- en portretfotografie betreft.

Hannes Blockx

Barbier Brecht

Met de wedstrijd in het achterhoofd had ik al verschillende plekken aangedaan, maar met dit beeld was ik het meest tevreden. De associatie barbier en lunchpauze is ook niet voor de hand liggend. Barbier Brecht is ook mijn barbier en geniet van zijn lunch met zelfgebakken brood – hij leest zelfs een boek over brood! Als barbier sta je ook heel veel, dus eens zittend uitblazen achter de toonbank is iedere dag een welkom moment. De foto bevat veel dingen die in het oog springen: helmen en stickers in de stijl van zijn producten en karakter. Zijn fietskleden geven ook wat meer weg over de mens achter de barbier. Er zit ook een mooie herhaling in de kleuren van de producten van de stickers.

Ines Van Giel

Ziekenhuiskeuken: de band Met deze foto van een ziekenhuiskeuken in volle actie probeer ik het dagelijks onzichtbare werk van het personeel zichtbaar te maken. Schafttijd is voor iemand die in het ziekenhuis werkzaam is wanneer de patiënten aan het eten zijn, niet voor de hand liggend. Het personeel maakt deze tijd mogelijk, en omdat dit verhaal te weinig gekend is en de waardering daarom uitblijft, besloot ik om dit in de kijker te plaatsen.

Jeffrey De Keyser

Power food

Deze foto werd genomen aan een van de eetkramen op de Kouter tijdens de Gentse Feesten van 2019. Aangezien de alcohol rijkelijk vloeit tijdens de Gentse Feesten, zijn de eetkramen ontzettend populair bij de feestvierders om een 'fond' te leggen of extra energie op te doen. Ik wou deze gedachte van "nieuwe energie opdoen" verbeelden met een beelduitsnede waarbij je enkel de hamburger en het stopcontact met stekker ziet op de zijkant van het eetkraam. Als straatfotograaf vind ik het niet altijd evident om tijdens de Gentse Feesten goeie foto's te maken, aangezien er heel veel volk op de been is en je al snel storende elementen krijgt in het beeldkader. Het focussen op kleine, interessante details zoals dit, kan dan een uitweg bieden.

Johan Rosseel

“Schaften in de cabine als het moet, maar liefst buiten als het kan.”

Om deze foto te nemen moest ik eigenlijk mijn eigen schaftritueel uitstellen. Rond 12u ging ik met plezier de baan op! Wat je voor je ziet, is gefotografeerd op 200 meter van mijn woonst, tijdens de werkzaamheden voor de heraanleg van de Sint-Jorisstraat, Vlamingdam en Jan Miraelstraat (2021-2023) in Brugge. Ik koos bewust voor zwart-wit omdat de veiligheidskleding anders te veel de aandacht opeist. Per toeval deed ik wel aan (sluik) reclame voor Nutella, dat waarschijnlijk ideaal is als tussendoortje voor het tweede deel van de werkdag. Verder zien we ook heel typische onderdelen van de Vlaamse lunchpauze: boterhammen in aluminiumfolie, koffie en water.

Joke De Ruyver

Na zonsondergang

We zien een gezamenlijke Iftar (een maaltijd na zonsondergang tijdens de ramadan), georganiseerd door Circusplaneet en buurtwerk Malem. Zelf woon ik ook in de buurt van Malem, een heel volkse buurt met een grote verscheidenheid aan sociaaleconomische achtergronden. Het was bijzonder mooi om te zien hoe zowel gelovige als ongelovige gezinnen met zelfgemaakte maaltijden richting de foyer van de circuskerk afzakten om samen gezellig samen te eten en te zijn. Contact en verbondenheid is ook precies wat ik probeer te vangen met mijn beelden.

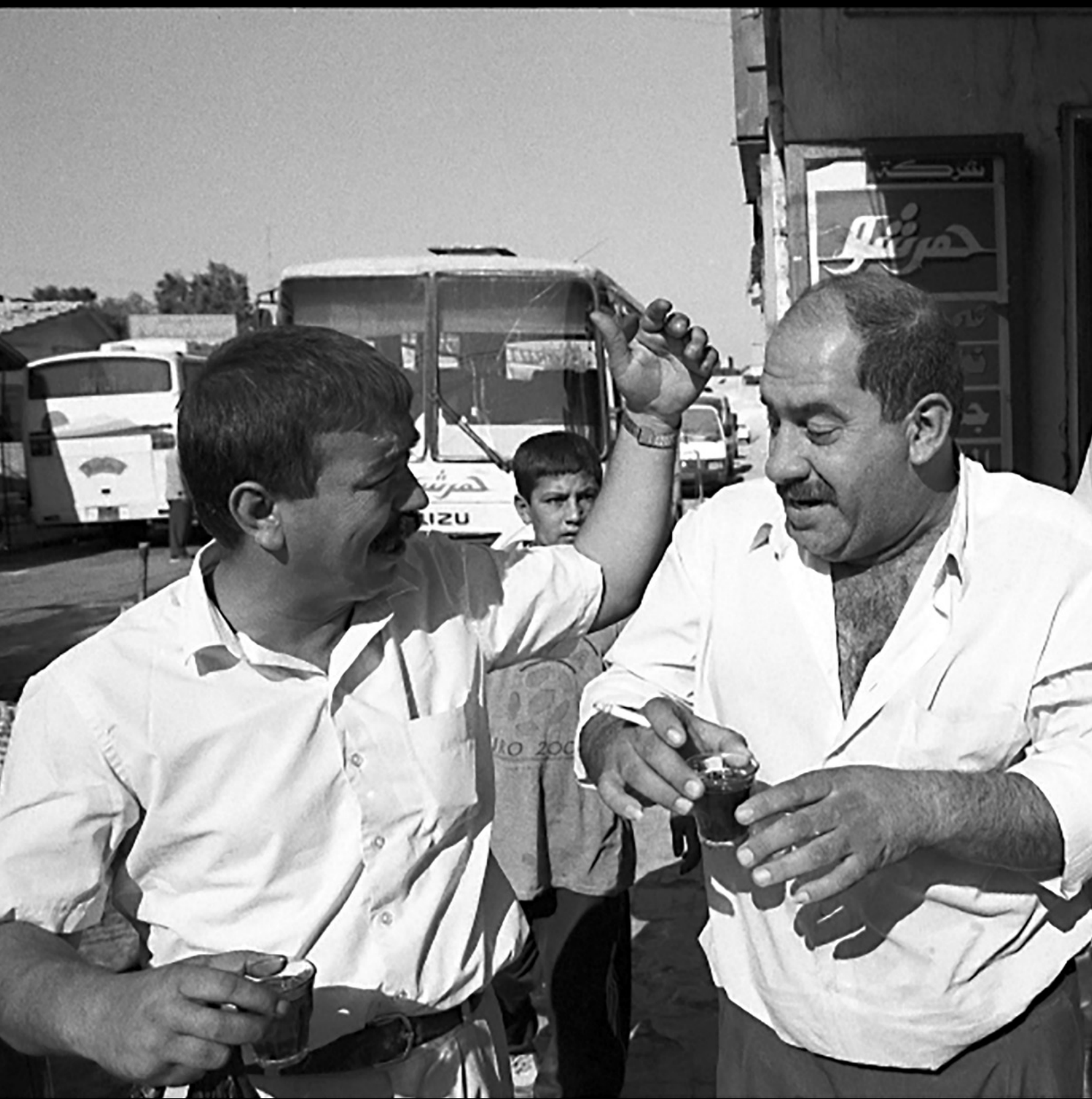
Judith Ottoy

Untitled

De foto is ontstaan in een erg vriendschappelijke, intieme setting. Samen met vrienden gingen we een weekje naar de Ardennen, elk met een eigen project in de rugzak. Ik zat in mijn derde jaar bachelor in de fotografie en werkte aan dat project. Met een kleine compact camera uit 2007, die ik nu overal mee naartoe neem, kon ik de maaltijd vereeuwigen. Het nostalgische en spontane karakter dat dit toestel aan foto's verleent en ik zo waardeer, werkt heel goed in combinatie met het tafellaken. Spontaniteit en intuïtie vind ik belangrijk als fotograaf. Bij wijze van ritueel heb ik toen iedere avond een gelijkaardige foto genomen van het avondmaal.

Karolien Verheyen

Syrië - Theepauze

Dit is een reportagefoto die ik nam in Syrië, in het jaar 2000. We trokken toen rond met het openbaar vervoer en al deze mannen waren buschauffeurs, pauzerend met gelach en gepraat en zoete thee. Het schetst een heel mooi beeld van Syrië. Wat ik zelf leuk vond aan de foto was enerzijds de spontaniteit en anderzijds hoe de compositie en de houding van de handen, een vergelijking tot stand bracht met de trappen van vergelijking: de theekopjes gaan, van links naar rechts beschouwd, van hoog, naar hoger, naar hoogst. Als kers op de taart lijkt ook de man achteraan rechts van het vrolijke tafereel te genieten.

Kathie Danneels

Lunch time in New York City

New York zit vol food trucks, en iedereen koopt daar zijn lunch, ongeacht leeftijd, sociaaleconomische status, achtergrond... Hoewel deze verkoper ook op een warme dag enkel warme maaltijden verkocht, was het toch nog aanschuiven. Als je een situatie van wachtende mensen beschrijft, dan verwacht je iets statisch. Hier vinden we daarentegen veel beweging in het beeld. Je ziet de levendigheid van de stad in de fiets rechts of de wandelende dame links. Het is heerlijk om op reis dit soort straatfotografie te kunnen bedrijven.

Patrick Maveau

Break in Oman

Eigenlijk was dit een kleurenfoto, maar ik heb me laten verleiden tot de zwart/wit versie omdat ik zo mooier kon spelen tussen licht en schaduw en de donkere huidskleur en felwitte kledij. Voor mij werkt sociale fotografie beter als het in zwart, wit en grijs verschijnt, wat ook wel met de geschiedenis van het genre te maken heeft. Voor mij brengt de man rechts, met een banaan in de hand, het thema Schafttijd het best naar voren. Ik probeerde de lokale bevolking in beeld te brengen en toen zag ik een groep mannen waarvan me niet duidelijk was wat ze aan het doen waren, maar intuïtief wist ik dat ik door de combinatie van compositie en licht dit schouwspel niet kon laten liggen. Pas daarna merkte ik dat ze aan het 'schaften' waren. Ik hou ook wel van dit soort pure beelden met zo weinig mogelijk informatie, zonder in minimalisme te vervallen.

Mc Donald's

Restau

Philippe Beerlandt

Le Déclin

Wat je ziet is eigenlijk een snelle hap over de middag, à la Parisienne. Het zijn verschillende personen die gebruik maken van hun beperkte middagpauze. Ze schuiven aan of zijn alreeds aan het eten. Sommigen doen dat op zichzelf, anderen met collega's. Rechts op de foto zie je moeder en kind, zij vallen wat uit de boot tussen de 'werkmensen' en mama lijkt zich af te vragen of ze het wel aankan om haar zoon hier binnen te brengen. Ik trok dit beeld omdat de drukte en expressies van de meeste mensen daar me zowel overvielen als aantrokken. Hoewel drukte mij vandaag minder zou opvallen – steden zijn sindsdien alleen maar drukker geworden – vond ik dit in 1982 wel een verschrikkelijke ervaring, zeker omdat het zover lag van mijn eigen leefsfeer. Het maakte deel uit van een opdracht straatfotografie, waarvoor ik tijdens Pasen dat jaar naar Parijs trok om taferelen en personages te capteren.

René Geybels

Charles Ebbets

Deze foto is een knipoog naar de beroemde foto van Charles Ebbets, waarin elf arbeiders in New York op 260 meter hoogte zonder helm of valbescherming lunchen op een stalen balk. Op mijn foto staan elf arbeiders op ongeveer dezelfde plek als hun voorgangers toen, alleen in een stuk veiliger omstandigheden. In tegenstelling tot Ebbets' foto is de mijne uit het leven gegrepen en niet in scène gezet als onderdeel van een publiciteitsstunt voor de stad. De vlaggen achter hen geven het geheel een feestelijk cachet. De arbeiders worden als het ware geëerd voor wat ze doen, en dat moment wou ik vastleggen. Arbeiders in een uiterst kapitalistische stad, gebouwd met hun handen.

128

Véronique Bruyneel

Wuk ist er ipjoen stuutjes ?

Toen ik de wedstrijd met het thema Schafthttijd voor het eerst zag, wist ik meteen dat ik deze prent ging indienen. Drie arbeiders die duidelijk in de bouw werken, hun koelbox mee, de boterhammetjes aan het opeten, dat is ook de spontane associatie die ik bij het onderwerp had, zelfs indien ik de foto niet zou genomen hebben. De foto is toevallig ook genomen tijdens mijn eigen schafthttijd. Ik ging om lunch en passeerde de drie mannen. Als straatfotografe heb ik altijd mijn camera bij, dus ik keerde snel terug om mijn toestel uit mijn wagen te halen. Eenmaal terug vroeg ik of het oke was dat ik een foto nam, waar ze nogal verwonderd op reageerden. Ik ben tevreden over het lijnenspel, hoe ze kruisen, staan en liggen. Let ook op de verschillende materiaalstructuren en dieptes, die andere vormen van lichtinval produceren. De finishing touch waren allerlei kenmerkende objecten die zich rondom hen verzamelden: de kruitwagen, de put, het bouw materiaal, de frigoboxen. Als je een beeld traag tot je laat komen, dan stel je je ook vragen over wat aan dit schouwspel is voorafgegaan: wie heeft, bijvoorbeeld, hun lunch klaargemaakt?

Martine Vermandere en Lori Verhoeven

Een kleine geschiedenis van de schafttijd

Schafttijd was niet alleen het thema van de wedstrijd Bewogen Fotografen 2023, ook het Amsab-Instituut voor Sociale Geschiedenis dook in zijn archieven, zocht foto's bij elkaar voor een expo en maakte een podcast met verhalen over de invulling van de middagpauze van de werkende mens vroeger en vandaag.

Schafttijd: *De rusttijd tijdens de arbeid waarin ook wat gegeten of gedronken wordt.*

Anderhalve eeuw geleden, toen werkdagen van twaalf uur geen uitzondering waren, streden arbeiders voor een redelijk moment om te eten. In 2021 staakten crewleden van de filmindustrie in Hollywood voor hun schafttijd en vorig jaar nog legde een 'schijnbaar banaal conflict over maaltijdpauzes' urenlang het vliegverkeer op Brussels Airport stil.

Veelzeggend erfgoed

De tijd die arbeiders en werknemers krijgen om te eten vormt al heel lang een essentieel onderdeel van de (discussie rond de) arbeidstijd. Niet alleen wát we 's middags eten, maar ook de manier waarop we onze lunchpauze invullen, vertelt heel wat over de maatschappij en hoe die verandert.

De schafttijd werd aanvankelijk geregeld in onderling overleg met de werkgever. Na de arbeidersopstanden van 1886 moesten alle ondernemingen met minstens vijf arbeiders een werkhuisreglement zichtbaar ophangen. Daarin kwam ook de schafttijd aan bod. Vandaag heb je recht op een pauze van zodra je meer dan zes uur hebt gewerkt.

Sommigen zullen zich nog de eerste Panos-zaak herinneren die in 1982 in Oostende openging. Ondertussen gaan hippe vogels naar sushi-toogjes. Witte boterhammen lijken al helemaal passé, laat staan de plastic zakjes of stroken aluminiumfolie waarin ze decennialang zonder gêne gewikkeld werden. En terwijl de een tijdens de middagpauze een cursus mindfulness volgt, haalt de ander de verloren tijd van de file in. Schafttijd is nog steeds bijzonder actueel en nodigt uit om verschillende stemmen en perspectieven te horen.

Sprekend erfgoed

Schafttijderfgoed bestaat vooral uit audiobestanden die geregistreerd werden tijdens vroegere erfgoed- en onderzoeksprojecten die mensen aan het woord lieten over arbeid, voeding en migratie. Daarnaast verzamelde Amsab-ISG nieuwe verhalen, niet alleen om (ex-)werknemers actief bij dit project te betrekken, maar ook om meer kennis te verwerven over de schafttijd.

Samen met enkele vakcentrales werden interviewketens opgezet: elke getuige duidde een nieuwe aan. Met de oud-werknemersorganisatie van de scheepswerf Boelwerf in Temse werd een interviewsessie georganiseerd. In Openluchtmuseum Bokrijk werden bezoekers aan het woord gelaten over hun schafttijd. In het Brusselse Riolenmuseum werden ex-rioolwerkers bevraagd naar de schafttijd ondergronds.

Op de projectwebsite www.schafttijd.org kom je vanalles over dit thema te weten. Hieronder alvast een voorproefje.

Boterhammendoos: een belgicisme

Je zou het niet zeggen, maar het oer-Vlaamse 'boterhammendoos' stamt uit het Frans. Het woord werd samengesteld naar analogie met het Franse boîte à outils of boîte à idées. In Frankrijk spreken ze nochtans van een gamelle. In Quebec kennen ze een soortgelijke uitdrukking: boîte à lunch, afkomstig van het Engelse lunch box. Boven de Moerdijk geven ze, naar analogie met andere samenstellingen met -doos (zoals naai- of koekendoos), de voorkeur aan lunchdoos, brooddoos of broodtrommel.

Charcuterie

Door de verandering van het werkritme en de steeds grotere afstand van de woning tot de fabriek wijzigden ook de eetgewoonten. Om tijd te besparen kochten relatief goedbetaalde arbeiders, zoals de Brusselse ambachtslieden, charcuterie. Het aantal slagers in Brussel steeg tussen 1842 en 1892 met 270 procent (de bevolking met 50 procent). Daarnaast werden ook steeds meer arbeidersgezinnen afhankelijk van winkels. In de steden kweekten de inwoners thuis steeds minder kippen en konijnen (of zelfs een varken in de kelder). Ook het brood bakten ze niet meer zelf. Zowel door het gebrek aan koopkracht als aan goede bewaaromstandigheden moesten ze voortdurend winkelen, een taak voor de kinderen.

(On)zedelijkheid tijdens de schafttijd

In 1937 vroeg de Katholieke Arbeidersjeugd (KAJ) aan haar leden hoe zij hun schafttijd doorbrachten. De enquête kaderde in een campagne van KAJ voor meer zedelijkheid op het werk. Enquêtes over werkomstandigheden waren niet nieuw, maar de bijzondere focus op

De mannenrefter bij Agfa-Gevaert. Enkel om het eten te serveren kwamen vrouwen erin. (Historisch Archief Agfa-Gevaert, Collectie Fotomuseum Antwerpen)

Hilda Put baatte vanaf 1971 een melkbar uit in de mijn van Zolder. Toen geloofde men dat melk goed was tegen het stof van de mijnen. Die mythe is intussen ontkracht. (Privécollectie Hilda Put)

In het Brusselse Warandepark kon je van 28 augustus tot en met 1 september 2023 tijdens Boterhammen in het Park een fototentoonstelling over schafttijd bezoeken, met zowel historische beelden (uit het archief van Amsab-ISG) als recente beelden (van de wedstrijd Bewogen Fotografen van Linx+ en van de fotografieafdeling van KASK Gent). Foto: Sonny Plasschaert

zedelijkheid zorgde voor enig ongemak bij de leden. Sommigen durfden bijna niet te getuigen over wat ze hadden gezien of gaven aan dat niet onder woorden te kunnen brengen. In de bewaarde enquêteformulieren lezen we dat er tijdens de schafttijd werd gedanst, op café gegaan en veel ‘vuile praat’ verkondigd, maar dat ook kaarten en voetbalpronostieken populair waren.

Sint-Barbara

Samen met de Werkplaats Immaterieel Erfgoed zocht Amsab-ISG binnen het verzamelde materiaal naar immaterieelerfgoedpraktijken voor registratie op www.immaterieelerfgoed.be. Getuigenissen zijn niet noodzakelijk immaterieel erfgoed, maar in de verhalen vallen wel tradities te ontwaren, zoals de viering van Sint-Barbara bij mijnwerkers en Volvo-arbeiders. “Bij mij in Zolder in de badzaal en klerenzaal was er een groot beeld: Sint-Barbara. [...] Die werd door iedereen geëerd. Moslim of niet-moslim. Gelovig of niet-gelovig”, vertelt voormalig mijnwerker Kader. Als beschermheilige tegen brand, bliksem en een plotse dood vierden mijnwerkers en anderen met een gevaarlijk beroep op 4 december de Heilige Barbara. De dag voor haar feestdag werkten de mijnwerkers extra hard om zoveel mogelijk kolen boven te halen. Op haar naamdag kregen ze dan vrij om ‘Sinte-Berb’ te vieren. Er gingen processies uit en verdienstelijke mijnwerkers werden gehuldigd. Na de sluiting van de mijnen verdween dit gebruik grotendeels, maar veel oud-mijnwerkers komen op 4 december nog steeds samen om herinneringen op te halen.

Gescheiden werelden

De schafttijd legde ook de arbeidsverhouding tussen bedienden/arbeiders en mannen/vrouwen bloot. Bedienden kwamen vrijwel nooit in de fabriek en enkel voor de uitbetaling van het loon was er contact tussen de personeelsdienst en de arbeiders. De directie was dikwijls ook Franstalig, waardoor ook de administratie in het Frans gebeurde en een taalbarrière ontstond. Beide werelden bleven dus gescheiden. En bij de arbeiders en de bedienden werden vaak ook de mannen en vrouwen gescheiden gehouden en ging hun middagpauze op aparte tijden door.

Dat was ook het geval bij Agfa-Gevaert. Chaperonnes zagen er toe op het toiletbezoek en in de refter zaten mannen en vrouwen lange tijd apart. Jacqueline Verstappen getuigt: “Met de mannen op de afdeling mochten wij geen contact hebben. Dat werd streng in de gaten gehouden door chaperonne Harck. Alles wat wij deden – ik spreek over 1954 – hield juffrouw Harck in de gaten. Ze was ook overal bij: onze gesprekken in de spreekkamer, onze toiletbezoeken [...]. Met als gevolg dat we gingen rebelleren: sigaretten zitten smoren in de refter en zo.”

Aan de lopende band

In 2019 verscheen *À la ligne*, de eerste roman van Joseph Ponthus (°1978). In ultrakorte zinnen zonder punten of komma's laat Ponthus je bijna fysiek voelen wat een pauze in het helse arbeidsritme van een visfabriek en een slachterij betekent.

Joseph Ponthus studeerde literatuur in Reims en sociaal werk in Nancy. Hij werkte meer dan tien jaar als opvoeder in de banlieues van Parijs. Toen hij trouwde en zijn vrouw naar Bretagne volgde, werd hij noodgedwongen uitzendkracht. Naast de herinneringen aan zijn vorige leven, vol cultuur en literatuur, de liefde voor zijn vrouw en zijn dagboek hield vooral de kameraadschap onder de arbeiders hem op de been. Hij droeg zijn debuut dan ook op aan “de proletariërs uit alle landen, aan de ongeletterden en de tandelozen met wie ik zoveel heb geleerd gelachen geleden en gewerkt”.

In 2021 overleed Ponthus op 42-jarige leeftijd. Zijn met de Grand Prix RTL-Lire bekroonde bestseller werd door de Arbeiderspers in het Nederlands vertaald onder de titel *Aan de lopende band. Aantekeningen uit de fabriek*, waaruit het volgende fragment.

*Een half uurtje
Op zijn hoogst
De prikklok bevindt zich vanzelfsprekend
voor of na de kleedkamer
Al naargelang je gaat of komt
Dat wil zeggen
Minstens vier verloren minuten
Je zo snel mogelijk verkleden
In de kantine even een bakkie koffie halen
De ellenlange gangen eindeloze trappen
...
Eindelijk frisse lucht
Eindelijk buiten
Peuk
Op je mobiel kijken hoe laat het is
Laten we zeggen nog zo'n twintig minuten
De teringherrie van de fabriek zou me bijna
in slaap sussen
Sommigen gaan in hun eentje in hun auto zitten
Anderen eten wat
...
Je hebt nog een kwartiertje
Hoelang om terug te gaan
Je te verkleden
Te gaan piesen
De chef kan natuurlijk niet toestaan dat je een
halfuurtje voor of na de pauze naar de plee gaat*

Textielarbeidster houdt al staande tussen de textielmachines haar schafttijd. Gent, UCO. Jaren 1970. Foto: Walter De Mulder (Collectie Amsab-ISG)

Beluister de schafttijd-podcast

Benieuwd naar meer over de geschiedenis van de eetpauze? Beluister via de QR-code de podcast. Sven Speybrouck mixt daarin wonderlijke getuigenissen met

slimme commentaren van wetenschappers. Je vindt de podcast ook op Spotify en op www.schafttijd.org.

Vissers kregen een paander met daarin een pak bruine suiker, zelfgemaakte confituur en chocolade mee op zee. Bij terugkomst vulden ze die met hun deel van de visvangst. (Privécollectie Gilbert Meyers)

Arbeiders aan het eten in de eetzaal in de Mercantile werkhuizen tijdens de jaren 1940. (Collectie Amsab-ISG)

Jouw foto in de volgende RAUW?

Neem deel aan onze fotowedstrijden en maak kans op publicatie in de editie 2024 van RAUW.

Grote Prijs Sociale Fotografie 2024

De Grote Prijs Sociale Fotografie is een wedstrijd voor alle fotografen, maar richt zich specifiek tot studenten fotografie. In 2024 organiseert Linx+ de zevende editie. Deelnemers zenden een reeks foto's in onder de noemer sociale fotografie. Dit is fotografie waar de mens centraal staat in al zijn gedragingen en interacties, en waarbij het verbindende element belangrijk is.

Het onderwerp is ruim, maar moet een link hebben met volgende omschrijving van sociale fotografie: we zoeken fotowerk, zowel reportage als conceptueel. We zoeken fotograaf-antropologen die een onderzoek doen naar alle mogelijke gedragingen, samenlevingsvormen, expressies, subculturen binnen onze maar ook in andere samenlevingen.

Een professionele jury kiest zeven winnaars die deelnemen aan een expo in de historische Fernandezzaal in Ons Huis op de Vrijdagmarkt tijdens de Gentse Feesten van 19 tot 28 juli 2024. Voor de hoofdwinnaar is er bovendien een mooie geldprijs. De zeven gekozen reeksen worden gepubliceerd in RAUW 2024.

Deelnemen? Stuur tussen 1 maart en 1 juni 2024 een coherente reeks van 10 beelden samen met een cv en een motivatie in via www.linxplus.be. Daar vind je ook het wedstrijdreglement.

Guy Brinckman, winnaar Bewogen Fotografen 2023 bij zijn foto op de expo op Boterhammen in het Park in het Warandepark in Brussel. Foto: Sonny Plasschaert

Prijsuitreiking Grote Prijs Sociale Fotografie 2023 in Ons Huis in Gent. Foto: Jo Schelstraete

Bewogen Fotografen wedstrijd 2024

Jaarlijks organiseert Linx+ de wedstrijd Bewogen Fotografen voor amateurfotografen. In 2024 is 'Iedereen mee? Verbinding in een veranderende samenleving' het thema.

Hiermee focussen we op de superdiverse samenleving van vandaag. De diversiteit in onze samenleving is zeer zichtbaar. In steden, wijken, scholen, winkelstraten, sportploegen, ziekenhuizen of op bedrijfsvloeren is diversiteit niet langer de uitzondering. Leven en werken in diversiteit is de realiteit. Wat mensen verbindt, is sterker dan wat mensen uit elkaar drijft. Wat brengt mensen vanuit een verschillende achtergrond samen? Hoe versterken we inclusie en gelijke kansen, ongedacht iemands leeftijd, inkomen, herkomst, religie, geaardheid, fysieke of psychische mogelijkheden?

Het thema van de wedstrijd kan dus ruim worden ingevuld, waarbij we aandacht voor arbeidsmigratie extra aanmoedigen. Aanleiding voor deze wedstrijd zijn immers de migratie-akkoorden die België 60 jaar geleden afsloot met Turkije en Marokko. Duizenden arbeidsmigranten kwamen werken in onze industrie en openbare werken,

en bouwden zo mee aan de samenleving die we vandaag kennen. Ook vandaag nog zou zonder deze groep arbeiders de economie vierkant draaien. Maar krijgen zij wel de plaats en het respect in de samenleving dat ze verdienen?

De wedstrijd staat open voor alle fotografen met een sociaal bewogen blik. Een professionele jury selecteert 20 laureaten, waaronder drie winnaars. Alle laureaten nemen tevens deel aan een expo voor de publieksprijs. Plaatsen 1, 2 en 3 winnen een geldprijs. De prijsuitreiking gebeurt op de Dag van de Sociale Fotografie op zaterdag 30 november 2024. De 20 laureaten worden gepubliceerd in RAUW 2024.

Deelnemen? Stuur tussen 1 februari en 1 juni 2024 je foto's in via www.linxplus.be. Daar vind je ook het wedstrijdreglement.

Colofon

RAUW 2023

Magazine voor Sociale Fotografie
Nr. 2

ISSN 2953-0997

Redactie

Linx+
Hoogstraat 42, 1000 Brussel
België
+32 (0)2 289 01 80
info@linxplus.be
www.linxplus.be

Schreven mee aan dit nummer

Hendrik Braet
Hendrik Ollivier
Marc Spruyt (coördinatie)
Sandra Temmerman
Sven Tuytens
Dries Van de Velde
Stien Verbelen
Lori Verhoeven
Martine Vermandere
Alle vermelde fotografen

Vormgeving

Rudi De Rechter / Linx+

Foto cover en hiernaast

Uit het project 'Lisse' van Janne Leppens,
winnaar Grote Prijs Sociale Fotografie 2023

Drukwerk

EPO

Distributie boekhandel: EPO
Distributie dagbladhandel: AMP

RAUW verschijnt één maal per jaar.

Verantwoordelijke uitgever

Caroline Copers
Hoogstraat 42, 1000 Brussel

RAUW is een uitgave van de sociaal-culturele vereniging Linx+. Deze editie werd gelanceerd op de Dag van de Sociale Fotografie op 2 december 2023 in Antwerpen.

Linx+ heeft een hart voor fotografie. Omdat we met fotografie verhalen kunnen vertellen die anders onzegbaar blijven. Omdat we met fotografie verhalen kunnen tonen die anders onzichtbaar blijven. Via sociaal bewogen fotografie brengen we naar buiten wat er onderhuids leeft en borrelt. Fotografie zoals poëzie: je moet er je tijd voor nemen om te zien wat er te zien valt.

Maak het mee

Benieuwd naar ons verdere aanbod? Wanneer de volgende editie van RAUW verschijnt? Wanneer de volgende Dag van de Sociale Fotografie plaatsvindt? Abonneer je dan op ons e-zine 'Infrarood' via www.linxplus.be. Of lees ons driemaandelijks magazine Linxuit, met telkens 24 bladzijden inspiratie en boeiende interviews, fotografie en nieuws van onze projecten (een abonnement kost slechts 5 euro per jaar). Linx+ brengt ook verhalen uit de sociale geschiedenis van België via gegidste wandelingen en in de podcast Blik Historik. Met het project 'Stiel, wij zijn de makers' gaat Linx+ dan weer op zoek naar de mens als maker: we onderzoeken of maken ons fierder, sterker en gelukkiger maakt.

Alle info op www.linxplus.be.

Je kan ons ook contacteren via info@linxplus.be of tel. 02 289 01 80.

RAUW

Sociale
Fotografie
Magazine 2023

Ali Selvi

Anne Scheers

Ans Brys

Bram Mönster

Eric De Loof

Eric Vanzieleghem

Filip Claus

Filip Erkens

Filip Van Zandycke

Geert Van Hijfte

Guy Brinckman

Hannes Blockx

Ines Van Giel

Inge van Mill

Janne Leppens

Jeffrey De Keyser

Johan Rosseel

Joke De Ruyver

Judith Ottoy

Karel Heirbaut

Karolien Verheyen

Kathie Danneels

Marc Machielse

Nick Somers

Patrick Maveau

Philippe Beerlandt

René Geybels

Silke Winne

Sven Tuytens

Toon Van Hoof

Véronique Bruyneel

www.linxplus.be